

KÄSITYÖVAKKA

Lasten kiertävä perinnekäsityöpaketti
Ylöjärven kaupungin varhaiskasvatukseen

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö
Lahdensivu, Ohjaustoiminnan koulutusohjelma

kevät 2017

Minna Eronen

Ohjaustoiminnan artonomi AMK
Lahdensivu

Tekijä	Minna Eronen	Vuosi 2017
Työn nimi	Käsityövakka- lasten kiertävä perinne­käsityöpaketti Ylöjärven kaupungin varhaiskasvatukseen	
Työn ohjaaja	Paula Rantamaa	

TIIVISTELMÄ

Tämän opinnäytetyöraportit tavoitteena on kuvata varhaiskasvattajien käyttöön tarkoitetun toiminnallisen kiertävän perinne­käsityöpakettin suunnittelu- ja tuotteistamisprosessi. Käsityöpaketti sisältää esineistöä ja käsityöohjeita ja sen avulla on mahdollisuus tutustua lasten kanssa perinne­käsitöihin. Opinnäytetyössä huomioitiin Suomi 100 juhlavuosi ja se tehtiin Ylöjärven kaupungin varhaiskasvatukselle.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli rakentaa palvelutuote. Suunnittelu- ja toteutusprosessi perustui palvelumuotoilun lähestymistapaan, jossa tavoitteena on asiakkaiden tarpeisiin vastaava käyttäjälähtöinen palvelutuotteen suunnittelu. Opinnäytetyössä tehtiin selvitys perinne­käsitöistä ja niiden luonteesta sekä varhaiskasvatusikäisten lasten kehitysvaiheista. Lisäksi käytettiin tekijän omaa kokemustaan varhaiskasvatusikäisten lasten kanssa toimimisesta.

Opinnäytetyön tuloksena syntyi Käsityövakka, kiertävä lasten perinne­käsityöpaketti, joka sisältää monia eri elementtejä käsityö- ja kulttuurikasvatukseen. Toiminnallisuuden ja käsityötehtävien suunnittelussa on otettu huomioon lasten ikä- ja kehitystaso sekä monipuolinen materiaali, jonka avulla on helppo luoda erilaisia tuokioita perinne­käsitöiden parissa. Käsityövakka on monipuolinen kokonaisuus, joka mahdollistaa erilaisten lähestymistapojen rakentamisen lasten kanssa toteutettavaan käsityö- ja kulttuurikasvatukseen.

Avainsanat Varhaiskasvatus, käsityökasvatus, kulttuurikasvatus, palvelumuotoilu, perinne­käsityöt

Sivut 37 sivua

Degree Programme in Crafts and Recreation

Lahdensivu

Author	Minna Eronen	Year 2017
Subject	Käsityövakka – a movable package of traditional children's handicrafts for Ylöjärvi early childhood education services	
Supervisor	Paula Rantamaa	

ABSTRACT

The aim of this practice-based Bachelor's thesis was to describe the design and productization process of a traditional handicraft package meant for early childhood educators. The package will give the educators and children an opportunity to explore the tradition of craftsmanship by means of artefacts and handicraft tasks. This thesis and the product were made for Ylöjärvi early childhood education services.

The purpose of the thesis was to create a service product. The design and implementation process was based on a service design approach, the aim of which is user-oriented service product design which meets the needs of customers. The thesis looks at traditional handicrafts and the nature thereof, as well as developmental stages of under school-aged children. In addition, the author's personal experience in early childhood education was utilized.

The thesis resulted in Käsityövakka, movable package of traditional children's handicrafts. Käsityövakka contains many different elements usable in handicrafts and cultural education. When designing the functionality and the handicraft tasks, children's age and level of development were taken into account. In addition, the materials are versatile, which makes it easy to create a variety of sessions using traditional handicraft activities. Käsityövakka is a versatile ensemble that allows the educator to construct many approaches for children's craft and culture education.

Keywords Early childhood education, craft education, cultural education, service design, traditional handicraft

Pages 37 pages

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	OPINNÄYTETYÖN TAUSTA JA KESKEISET KYSYMYKSET	3
2.1	Opinnäytetyön työelämänyhteys.....	3
2.2	Suomi 100.....	3
2.3	Toiminnallinen opinnäytetyö	4
2.4	Opinnäytetyön tavoite	5
2.5	Tutkimuskysymykset ja -menetelmät	5
3	VARHAISKASVATUS.....	6
3.1	Lasten kehitysvaiheet 0–3 vuotta	6
3.2	Lasten kehitysvaiheet 4–6 vuotta	8
3.3	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016.....	9
3.3.1	Kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus.....	9
3.3.2	Ilmaisun monet muodot	10
3.4	Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa.....	10
3.4.1	Käsityökasvatus varhaiskasvatuksessa	11
3.4.2	Kasvattajan rooli käsityön tekemisessä.....	12
4	KÄSITYÖPERINNE	13
4.1	Käsityö kulttuurin ilmentäjänä	13
4.1.1	Naisten työt	14
4.1.2	Miesten työt	15
4.1.3	Lasten työt	15
4.2	Perinteen ja kulttuurin merkitys käsitöissä.....	16
5	PERINNEKÄSITYÖN TOIMINTAPAKETTI YLÖJÄRVEN VARHAISKASVATUKSEEN.....	16
5.1	Ylöjärven varhaiskasvatussuunnitelma	17
5.2	Kulttuurikude - Ylöjärven kulttuurikasvatussuunnitelma	18
6	KÄSITYÖVAKAN SUUNNITTELU.....	19
6.1	Palvelumuotoilu	19
6.2	Käsityövakan toimintaidea ja yleiset ohjeet	20
6.2.1	Rekvisiitta ja Käsityövakan sisältö	21
6.2.2	Tarinallisuus.....	23
6.3	Käsityötehtävät ja sisällöt	24
6.3.1	Kudonta	25
6.3.2	Huovutus.....	26
6.3.3	Kirjonta-ompelu.....	26
6.3.4	Metallityöt	27
6.3.5	Nikkarointi	27
6.4	Kokoaminen.....	28
6.5	Käyttöönotto	29
6.6	Palautekysely ja havainnointi ryhmässä	30

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	31
LÄHTEET	35

1 JOHDANTO

Käsityöt periytyvät ja siirtyvät sukupolvelta toiselle. Säilyvätkö traditiot ja perinteiset tavat tehdä, olla ja ajatella nyky-yhteiskunnan uusien innovaatioiden keskellä vai muuttavatko ne ilmenemismuotoaan ja etsivät uutta omaa paikkaa teollistuneessa yhteiskunnassa? (Lehmusvuori 2012, 219.) Käsityön avulla voimme ylläpitää ja tallentaa omaa kulttuuriamme. Tänä vuonna Suomi täyttää 100 vuotta ja sen perinteet juontavat juurensa pitkälle maatalousvaltaiseen yhteiskuntaan, jossa käsityöllä oli suuri merkitys arkipäivänaskareissa sekä elinkeinoissa. Lapset oppivat kodinperintönä käsityötaitoja, mutta myös koulukäsityö antoi oman vahvan roolin lapsen kulttuuri-identiteetin kehitykseen. (Haveri 2016, 13, 16, 40.)

Kulttuurisen perintötiedon välittäminen ja siirtäminen ovat varhaiskasvatuksen kasvattajan tehtäviä, jotka on kirjattu varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin 2016 (n.d.). Lasten kulttuuri-identiteettiä voidaan vahvistaa tarjoamalla mahdollisuuksia tutustua paikallisiin, kansallisiin ja maailmalaajuisiin kulttuuriperintöihin. Lapselle vuorovaikutuksen avulla saadut kokemukset lähiympäristössä avaavat parhaiten paikallista sukupolvien välistä kulttuurin moninaisuutta. (Rusanen, Kuusela, Rintakorpi & Torkki 2014, 22.)

Käsityö on sosiokulttuurinen ilmiö, joka välillisesti vaikuttaa kulttuuriin toiminnan, käytännön, tuotteiden ja niiden ominaisuuksien kautta. Sari Lehmusvuoren (2012) tutkimuksen kokemukset käsityön opetuksesta määrittelevät lapsille käsityön-käsitettä. Käsityöt merkitsevät lapsille eri tekniikoita, joista kuitenkin puuttuvat luovat ideat. Lapset pitävät käsitöiden tekemisestä, halu oppia on kova. Käsityö nähdään myös yhteisöllisenä tekemisellä, jossa kulttuuri ja ympäristö ovat tekemisen lähtökohtia ja innoittajia. (Lehmusvuori 2012, 227–229.)

Opinnäytetyöni aihe sivuaa läheisesti kaikkia edellä mainittuja teemoja: käsityötä, kulttuuria, perinnekäsitöitä, yhteisöllisyyttä, kulttuuri-identiteetin muodostumista ja persoonallisuutta, jotka kaikki liittyvät lapsen kokonaisvaltaisen kasvun tukemiseen. Käsillä tekeminen ja luova toiminta ovat lapselle luontaisia, joita kasvattajan tulee tukea päivittäisissä toiminnoissa niin erilaisissa oppimisympäristöissä kuin vuorovaikutuksessa muiden kanssa.

Opinnäytetyöni aiheena ja tuotteena on lasten toiminnallinen perinnekäsityöpaketti, Käsityövakka, johon kuuluu niin sisällönsuunnittelu, tuotteistaminen kuin kokoaminenkin. Opinnäytetyöni työelämänyhteys on Ylöjärven kaupungin varhaiskasvatus ja siellä olevat 1–6 -vuotiaat lapset.

Opinnäytetyöni on luonteeltaan toiminnallinen. Tarkoituksena on tuottaa konkreettinen aineisto varhaiskasvatukseen, jolla on yhteys Suomen juhlavuoteen ja kulttuurikasvatukseen käsityön keinoin ja jossa huomioidaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Selvityksen tekeminen on yksi toiminnallisen opinnäytetyön menetelmistä, jonka avulla voidaan kartoittaa tietoa. Tähän opinnäytetyöhön selvitin perinnekäsitöitä ja niiden luonnetta, varhaiskasvatusikäisen lapsen kehitysvaiheita sekä kulttuuripaketien sisältöjä, joiden perusteella rakensin oman näkemykseni tästä käsityöpakettista. Käsityövakkaan on koottu toiminnallinen perinnekäsityöpaketti varhaiskasvatusikäisille lapsille. Käsityövakka sisältää informatiivista tietoa perinnekäsitöistä, niiden tekijöistä ja konkreettisia vanhoja esineitä sekä käsityötehtäviä toteutettavaksi perinnekäsitöihin. Käsityövakassa ovat myös kaikkiin aihealueisiin liittyvät kuvakortit, joiden avulla voidaan tarkemmin tutustua käsityöntekijöihin, työkaluihin sekä esineisiin.

Tämä opinnäytetyö liittyy Suomi 100 -juhlavuoteen ja sen avulla lapset voidaan tutustuttaa perinnekäsitöihin. Opinnäytetyön tavoitteena on kuvata kiertävän perinnekäsityöpaketin suunnittelu- ja tuotteistamisprosessi. Kiertävä lasten perinnekäsityöpaketti, Käsityövakka, on suunniteltu ja rakennettu niin, että se sisältää monikäyttöisiä, toisiaan tukevia ja yhdisteltäviä elementtejä toiminnallisen tuokion pitämiseen. Yksittäinen tärkeä tavoite prosessissa on rakentaa käsityötehtävät vähintään kahdella tasolla siten, että niitä pystyy tekemään niin pienet alle kolmivuotiaat kuin yli kolmivuotiaatkin lapset omien taitojensa mukaan. Tavoitteena on myös tarjota herättää mielenkiintoa käsityöilmaisun ja kulttuuriperinnön esittämiseen sekä innostaa lapsia käsitöihin. Kasvattajalle Käsityövakka tarjoaa monipuolisen ja suhteellisen helpon tavan välittää tietoa kulttuurista sekä perinteistä, mutta myös käsityöilmaisusta ja eri tekniikoista.

Tässä opinnäytetyöprosessissa olen käyttänyt omaa vahvaa osaamistani ja työkokemusta. Ohjaustoiminnan artonomiopinnoista saamani opit kulttuuri, taito- ja taideaineista ovat nivoneet yhteen koko opiskeluaikani opiskellut käsityömenetelmät, kulttuurin- ja perinnetiedon sekä erilaisten ohjaussuunnitelmien käytön, oppimiskäsityksen ja monet muut oleelliset seikat, joita tässä palvelutuotteen suunnitteluprosessissa pitää ajatella kokonaisuuden kannalta. Seuraavissa luvuissa pääset tutustumaan Käsityövakkaan, sen tietotaustaan, tavoitteisiin ja tarkoitukseen, koko suunnittelu- ja toteutusprosessiin sekä johtopäätöksiin ja pohdintoihin tästä matkasta. Mukavaa perinnekäsityömatkaa varhaiskasvatuksen kontekstissa perinnekäsitöiden pariin.

2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTA JA KESKEISET KYSYMYKSET

Miten hyödyntää oma mielenkiinnostus käsitöihin, ammatillinen kokemus työelämästä sekä opintojen tuoma tieto opinnäytetyössä? Näitä asioita pohdin, kun mietin opinnäytetyön aihetta. Mielenkiintoni käsitöihin oli edellytys sille, että halusin työn liittyvän kädentaitoihin ja niiden tekemiseen. Lapset asiakasryhmänä oli luontainen valinta, koska ajattelin tuntevani taustat valmiiksi jo riittävän hyvin työkokemuksen kautta. Ohjaustoiminnan artonomin opintoni ovat antaneet paljon uusia näkökulmia kulttuuriin sekä käsitöihin ja halusinkin käyttää tätä tieto-taitoa opinnäytetyössä.

Käsityövakka syntyi omasta mielenkiinnosta ja samalla huomioiden Suomen juhlavuoden ajankohtaisuudellaan. Sen tavoitteena on luoda jotain uutta lapsille sekä lastenkulttuuriin ainakin paikallisella tasolla. Tässä luvussa esittelen työelämäyhteyden, taustalla vaikuttavan Suomi 100 teeman, toiminnallisen opinnäytetyön luonteen, opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimuskysymykset.

2.1 Opinnäytetyön työelämänyhteys

Opinnäytetyöni työelämänyhteydeksi valikoitui oma työnantajani, Ylöjärven kaupungin varhaiskasvatus. Olen ollut mukana vaikuttamassa varhaiskasvatuksen edustajana Kulttuurikude-verkostossa, jossa kehitetään varhaiskasvatuksen ja kulttuuripalveluiden yhteistä kulttuuritoimintaa. Ajatuksenani oli, että pystyisin yhdistämään näitä mielenkiintoni kohteita tulevassa opinnäytetyössä jollakin hyödyllisellä tavalla.

Kyselin varhaiskasvatuksen suunnittelijalta sekä omalta aluejohtajaltani mahdollista aihetta, josta voisin tehdä opinnäytetyöni. Työelämäyhteyden kannalta on selkeää liittää aiheeni jollain muotoa Suomi 100 -teemaan, koska se on keskeisesti esillä kaupungin toiminnassa sekä myös valtakunnallisella tasolla tänä vuonna. Pohdimme erilaisia vaihtoehtoja, päätyen siihen tulokseen, että oma mielenkiintoni aiheeseen tuottaa parhaimman lopputuloksen. Haluan painottaa oman mielenkiintoni mukaan käsitöitä, joten liitän ne perinnekäsitöihin Suomi 100-teemalla.

2.2 Suomi 100

Tänä vuonna on Suomen itsenäisyyden juhlavuosi, Suomi täyttää 100 vuotta. Juhlavuosi vaalii Suomen vahvuuksia; sisua, tasa-arvoa ja demokratiaa, jotka näkyvät monipuolisissa ohjelmissa niin Suomessa kuin maailmalakin. Juhlavuoden teemana on Yhdessä. Teeman mukaisesti pyritään rakentamaan eri toimijoiden kanssa yhteistä ohjelmaa koko vuodeksi. Toiminta voi olla myös tekoja tai lahjoja omalle yhteisölle, Suomelle. Satavuotiaalla Suomella on hieno näköala peilata toimintaa vuosisata taaksepäin ja

eteenpäin sekä seistä tukevasti tässä päivässä. Syventää ymmärrystämme menneisyydestä koko itsenäisyyden ajalta sekä nykyisyydestä, missä elämme, mutta myös luoda uutta tulevaisuuteen. (Suomi 100 n.d.)

Juhlavuoden panostus näkyy Ylöjärven kaupungissa erilaisina tapahtumina, joista mahdollisimman moni pyritään liittämään Suomi 100 alle. Yhdessä-teeman avulla voidaan saattaa myös erilaiset toimijat yhdistämään voimiaan ja luomaan uusia tapahtumia mm. sukupolvien välille. Oma panostukseni tähän juhlavuoden teemaan on perinnekäsitiöihin liittyvä opinnäytetyöni toiminnallisen perinnekäsityöpakettin muodossa. Perinnekäsityöpaketti peilaa menneisyyteen, nykyisyyteen sekä tulevaisuuteen varhaiskasvatusikäisten lasten parissa toteutettavissa toiminnallisissa tuoki-oissa.

2.3 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallisessa opinnäytetyössä yhdistyvät niin käytännön toteutus kuin sen raportointi tutkimusviestinnän keinoin. Se voi olla käytännön ohjeistamista, opastamista ja toiminnan järjestämistä, joka on toteutettu ohjeena, tapahtumana tai teoksena, kuten kirja, kotisivut. (Vilka & Airaksinen 2003, 9.) Tässä opinnäytetyössä kokosin toiminnallisen perinnekäsityöpakettin varhaiskasvatusikäisille lapsille, joka sisältää informatiivista tietoa perinnekäsitiöistä sekä niiden tekijöistä ja esineistä sekä käsityötehtäviä toteutettavaksi perinnekäsityötä sivuten.

Toiminnallisen opinnäytetyön tekemistä tukee työelämänyhteys (Vilka & Airaksinen 2003, 17). Tämän opinnäytetyön kannalta työelämänyhteys oli merkittävä, koska sen avulla pysyin aikataulussa ja se asetti myös tavoitteita ja rajoja toteutukselle. Toisaalta pystyin myös peilaamaan omia tietojani ja opittuja uusia taitoja oman alan työelämään ja sen tarpeisiin huomioiden ajankohtaisuuden, Suomi 100 juhlavuoden.

Toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena on luoda jotain uutta alalle ja tähän liittyvät niin kohderyhmä kuin idean tarpeellisuus (Vilka & Airaksinen 2003, 27). Opinnäytetyöni sisältää selvityksen, jonka avulla olen rakentanut tuotteeni. Vilkan ja Airaksisen (2003) mukaan selvitystä käytetään yleensä, kun halutaan toteuttaa tapahtuma tai tuote, mutta kohderyhmää ei tiedetä tai sen tarpeita ei tunneta. Selvitys on yksi tiedonhankinnan apuväline, joka nojautuu hyvin löyhästi teoriaan. (Vilka & Airaksinen 2003, 57.) Itse näen selvityksen tärkeänä tässä prosessissa, koska toiminnallisen työn lopullinen muoto on kerätty useista eri aihe-alueista ja toiminnoista. Lopullista muotoa ei voinut tietää heti alussa vaan se muodostui kirjallisuustutkimusten sekä kokeiltujen ja havaittujen toimintojen avulla. Myöhemmin tässä opinnäytetyöraportissani esittelen taustateoriaa siitä, mihin tämä työni pohjautuu.

2.4 Opinnäytetyön tavoite

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on kuvata toiminnallisen kiertävän perinne käsityöpakettin suunnittelu- ja tuotteistamisprosessi Ylöjärven kaupungin varhaiskasvatuksen kasvattajien käyttöön, jonka avulla voidaan tutustua lasten kanssa perinne käsityöihin Suomi 100 -hengessä. Tavoitteena on myös suunnitella käsityöpaketti siten, että se sisältää erilaisia toiminnallisia tehtäviä valittuihin perinne käsityöihin, joiden avulla voidaan luoda kokemuksellinen hetki vanhojen perinne kädentaitomenetelmien parissa. Käsityötehtävät suunnitellaan ikäryhmälle sopivalla tavalla, jotta lapsi pysyy omaksumaan oleellisen perinne käsityöstä omalla kehitystasollaan. Perinne käsityöpaketista on tarkoitus tehdä lapselle mielenkiintoa tuottava ja herättävä kokonaisuus, jonka käyttäminen on helppoa kasvattajalle.

2.5 Tutkimuskysymykset ja -menetelmät

Toiminnallisen opinnäytetyöni tärkeimmäksi pääkysymykseksi muodostui:

- Millainen on varhaiskasvatusikäiselle suunnattu kiertävä perinne käsityöpaketti, jotta se palvelee ikäryhmää sekä kasvattajaa käsityöperinteen esittelyssä ja käsityötehtävissä?

Tutkimuskysymystä tarkentavia alakysymyksiä ovat seuraavat:

- Mitkä perinne käsityön sisältöalueet soveltuvat varhaiskasvatuksessa toteutettavaan käsityöilmaisuun?
- Mitä tulee huomioida käsityötehtävissä, jotta ne ovat sovellettavissa 1–6 -vuotiaiden lasten kehitystasolle?
- Miten toteutetaan kokemuksellinen ja innostava toiminnallinen tuokio perinne käsityöpaketin materiaaleilla?

Opinnäytetyön tutkimusote on kvalitatiivinen eli laadullinen, koska tavoitteenani on kokonaisvaltainen ilmiön ymmärtäminen eli käsityöpakettin suunnittelu- ja kokoamisprosessi. Vilkka ja Airaksisen (2003, 63) mukaan toiminnallisessa opinnäytetyössä laadullinen tutkimusote näkyy siten, että tavoitteena on toteuttaa kohderyhmän näkemyksiin liittyvä idea.

Olen esitellyt ideoitani sekä keskustellut opinnäytetyöni sisällöstä muutama henkilön kanssa Kulttuurikuteen palaverissa 22.11.2016, jotta saisin varmistusta suunnitelmilleni Käsityövakan sisällöstä ja rakenteesta. Vilkka ja Airaksinen (2003, 63) mainitsevat, että toiminnallisessa opinnäytetyössä riittää usein suuntaa antava tieto. Näin ollen kannattaa keskittyä siihen tietoon, mikä on sisällön tuottamisen kannalta oleellista. Tässä keskustelussa sain konsultaatiota tulevilta Käsityövakan käyttäjiltä, mikä auttaa minua perehtymään niihin osa-alueisiin ja asioihin, jotka kasvattajat näkivät oleellisena sisältönä Käsityövakassa.

Olen havainnoinut valmista Käsityövakka-tuokiota niin käsitöiden kuin toiminnallisuudenkin kannalta. Havainnoinnin avulla sain käsityksen siitä, kuinka perinne käsityöpaketti toimii kohderyhmälle suunnitellussa oppimisympäristössä. Suullista palautetta olen saanut kasvattajilta. Lisäksi olen laatinut kirjallisen palautekyselyn, johon käyttäjillä on mahdollisuus vastata. Havainnoinnin ja palautekyselyn avulla voin kehittää perinne käsityöpakettia vastaamaan paremmin asiakastarpeisiin, jos tarvetta on.

3 VARHAISKASVATUS

Alle kouluikäisen lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetuksen ja hoidon muodostama kokonaisuutta, jossa painottuu pedagogiikka, kutsutaan varhaiskasvatukseksi. Varhaiskasvatukseen ovat oikeutettuja kaikki alle kouluikäiset lapset ja sitä järjestetään pääsääntöisesti päiväkodissa tai perhepäivähoidossa, mutta myös kerho- ja leikkitoimintana. Toiminta pohjautuu Opetushallituksen julkaisemaan valtakunnalliseen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin, jonka pohjalta laaditaan paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat kuntiin ja kaupunkeihin sekä lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. (Varhaiskasvatus n.d.)

Lasten kehitysvaiheet ovat yksilöllisiä eikä niitä voi suoraan verrata toisiinsa. On olemassa kuitenkin yleinen kehitystaso, jonka mukaan katsotaan, mitä eri ikävuosina lapsen tulisi osata. Lapsen tulisi oppia ikäkauttaan vastaavia taitoja ja kehittyä asetettujen rajojen sisällä. Erilaiset vaiheet ja mallit antavat kasvattajalle suuntaviivoja toiminnan suunnitteluun, jotta se tukisi tasapainoista kehittymistä. (Rusanen, Kuusela, Rintakorpi & Torkki 2014, 44–45.) Koska varhaiskasvatussuunnitelmassa käsitöiden katsotaan olevan kuvataiteellista kasvatusta, voin perustella lasten kehitystä ja käsityötaitoja myös kuvataiteellisen kehityksen kannalta.

Tässä luvussa käsittelen asioita lasten kehitysvaiheista pääpiirteittäin, jotka liittyvät kädentaitoihin niin alle 3-vuotiaiden kuin 4–6 -vuotiaiden näkökulmasta. Olen pyrkinyt rajaamaan suunnittelemani käsityötehtävät näiden ikähaarukoiden sisälle. Esittelen myös varhaiskasvatussuunnitelmaa siltä osin, mikä on oleellista tämän opinnäytetyön asiakontekstissa. Lisäksi käsittelen käsityökasvatusta varhaiskasvatuksessa eri tutkimusten ja havainnointien valossa sekä kasvattajan roolia käsityötoiminnan tekemisessä.

3.1 Lasten kehitysvaiheet 0–3 vuotta

Alle kolmivuotiaiden lasten kehitysvaiheissa näkyy kokonaisvaltaisuus, mikä tarkoittaa sitä, että lapsen kaikki aistit ovat mukana hänen kokemusmaailmassaan vahvasti. Tässä iässä tunto- ja näköaisti ovat erittäin vahvoja havainnoimaan ympäristöä (Rusanen ym. 2014, 46). Omat kädet ja jalat toimivat ensimmäisinä yksinkertaisimpina välineinä, joihin lapsi tutustuu.

Lapsen kokonaisvaltainen kehitys etenee koko vartalon liikkeistä kolmeen ikävuoteen mennessä ääreisosien toiminnan hallitsemiseen, hienomotoriikkaan. (Karppinen & Salovalta 2000, 55.)

Kädentaitojen ja motoriikan kehittymisestä voidaan päätellä, missä vaiheessa lapsi on kehityksessään menossa ja mitkä toiminnot häneltä jo onnistuvat. Jo 2–3 -vuotias lapsi pystyy tekemään kahta asiaa samaan aikaan esimerkiksi pitämään paperista kiinni ja leikkaamaan. Pienten lasten kanssa työskentelyssä tulee ottaa huomioon välineiden koko, koska taidot yleensä riittävät. Aikuisten tulisi uskoa lasten kykyihin, koska heidän ennakkoluulot yleensä rajoittavat lasten toimintaa. (Karppinen & Salovalta 2000, 56.)

Pienten lasten kanssa toimimisessa toisto on tärkeä elementti. Onnistumiset tuottavat mielihyvää ja sen kautta lapsi oppii tutkimaan ja pohtimaan omaa jälkeään. Tekeminen ja osallistuminen ovat lapselle merkittävämpiä kuin lopputulos. Lopputulos on kuitenkin tärkeä, jos se laitetaan näkyvillä lapsen nähtäväksi ja koettavaksi. Karppinen ja Salovalta (2000, 56) pohtivat artikkelissaan, miten eri ikäisten lasten ja aikuistenkin toiminta vaikuttaa nuorempiin lapsiin. Pieni lapsi on aktiivinen havainnoija, joka mielellään osallistuu isompienten töihin, samalla isommat oppivat huolehtimaan pienemmistä sekä hoivaamaan heitä. Aikuisten toimia lapsi tykkää myös tarkastella ja osallistua mukaan omin käsin.

Leikin avulla voidaan opettaa sosiaalisuuden ja yhteisöllisyyden alkeita, vaikkakaan leikki ei ole vielä yhteistä. Leikkiessään lapsi liikkuu mielikuvituksen maailmassa, jossa kaikki on mahdollista. Tämä sama kuvastuu lasten toiminnassa, mahdoton muuttuu mahdolliseksi ja kaikille löytyy merkitys lapsen omassa mielessä. (Karppinen & Salovalta 2000, 58.)

Kolmevuotiaaksi asti lapsen kuvataiteellinen työskentely on konkreettista ja sen vuoksi sen pitäisi olla luonteeltaan kokeilevaa, prosessia painottavaa ja aistimuksia tuottavaa. Monipuolinen eri aistikokemusten hyödyntäminen ja vuorovaikutuksellinen toiminta tähtäävät flow-kokemukseen, jossa prosessimainen työskentely on taustalla. Tätä tilaa voidaan kutsua myös lasten visuaaliseksi leikkimiseksi, jossa keskeistä on hetkessä oleminen, kii-reettämyys ja pysähtyminen. (Rusanen ym. 2014, 46.)

Kolmivuotiaalla lapsella on uhmaikä. Hän on oppinut pienessä ajassa paljon, niin sosiaalisia, motorisia kuin kognitiivisiakin taitoja. Kuitenkaan hän ei pysty itse suunnittelemaan toimintaansa ja tekemään valintoja hyvien ja huonojen asioiden välillä. Lapsi ei ymmärrä aikuisen rajoja ja kokeilee niitä saaden aikaan konfliktin itsensä ja aikuisen välille. (Sinkkonen 2001, 24–25.) Temperamentti ja tahdonvoima alkavat näkyä ensimmäisen ikävuoden loppupuolella ja näkyvät myös kolmivuotiaan suhtautumisessa edellä esitettyihin rajoituksiin tai kieltöihin, joita aikuinen lapselle esittää hänen suojelemisekseen ja kasvattamisen näkökulmasta. Lapselle on tärkeää saada kokea ja kokeilla vanhempien ja muiden kasvattajien seurassa erilaisia tunteitaan. (Rusanen ym. 2014, 46; Sinkkonen 2001, 25.)

3.2 Lasten kehitysvaiheet 4–6 vuotta

Neljä–viisivuotias lapsi on toiminnallinen ja luova. Hän ottaa huomioon toiset ihmiset ja nauttii sosiaalisesta vuorovaikutuksesta. Lapsi osaa toimia monissa asioissa itsenäisesti, mutta tarvitsee kuitenkin vanhempiaan moineen asiaan ja saattaaakin toimia toisinaan vauvana ja täydellisen riippuvaisena äidistä ja toisinaan erittäinkin itsenäisenä. Lapsi on tässä iässä hyvin musta-valkoinen ja vasta opettelee tekemään kompromisseja. (Sinkkonen 2001, 26; MII 4–5 -vuotias n.d.) Verbaalisten kykyjen kautta lapsi pystyy ilmaisemaan itseään sekä kommunikoimaan ympäristön kanssa. Tunteet ovat myös osa ilmaisua, joita vahvasti näytetään. Lapsen kanssa tulisi käsitellä niin myönteisiä kuin kielteisiäkin tunteita, jotta hän kokisi turvallisuuden tunnetta ja oppisi luottamaan. (Sinkkonen 2001, 27; Rusanen ym. 2014, 50.)

Leikki on lapsen työtä. Leikkiä ikä kaikki, oppia ikä kaikki. Leikistä puhutaan paljon lapsen kehityksen yhteydessä, koska sen avulla lapsi voi harjoittaa erilaisia taitojaan aina sosiaalisesta kehityksestä fyysiseen ja psyykkiseenkin. Sukupuoliroolit tulevat selkeästi esille leikissä. Pojat ovat sankareita ja tytöt leikkivät enemmän arjesta tuotuja leikkejä, kuten hoivaleikkejä (Sinkkonen 2001, 28). Leikki sisältää paljon asioita, jotka liittyvät lapsen itseilmaisuuksiin sekä oppimiseen. Kalliala ja Tahkokallio (2001) käsittelevät artikkelissaan leikin käsitettä ja olemusta. He tulivat siihen tulokseen, että leikki on sitä pitkäkestoisempaa ja monimuotoisempaa mitä monipuolisempaa, eläytyvämpää ja vuorovaikutuksellisempaa toimintaa aikuinen on suunnitellut, mikä välillisesti rikastuttaa leikkiä. Tällaista toimintaa voi olla esimerkiksi leipominen, kertominen, näpertäminen ja näyttteleminen. (Kalliala & Tahkokallio 2001, 33–35.)

Taidekasvatuksen näkökulmasta tarkasteltuna neljävuotias lapsi on alkaa esittää asioita tarkoituksellisesti kuvissa. Hän osaa piirtää symboleita, jotka toistuvat piirustuksissa. Kädenjälki on harjaantumaton, mutta se sisältää jo geometrisiä muotoja. Yksityiskohdat lisääntyvät ihmishahmoissa ja koko paperi on käytössä vaikka mittasuhteet eivät ole yhdenmukaisia. Mielikuvitus on vahvaa myös tuotoksissa niin sanallisessa kuin kuvallisessakin ja lapsi liioittelee asioita. Hän osaa erottaa jo päävärejä ja nimetä muotoja. Lapset nauttivat monipuolisista ilmaisutavoista ja pitävät toistoista. Sanallistaminen auttaa lapsen toiminnassa ja hän osaa toimia ohjeiden mukaan. Lapsi oppii havainnoimallaan vertaisiaan ja osaa soveltaa oppimaansa. Vertaisryhmän merkitys on suuri ja lapselle kehittyy ymmärrys siitä, että kaikki eivät ajattele eivätkä tiedä tai näe asioita samalla lailla kuin hän. Motoriset taidot kehittyvät ja lapsi oppii käyttämään saksia ja kynäote vakiintuu, tämän myötä myös erilaiset askartelut alkavat kiinnostaa lasta enemmän. (Rusanen ym. 2014, 50–52; MII 4–6 -vuotias n.d.)

3.3 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016

Varhaiskasvatussuunnitelma on Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys siitä, miten lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja varhaiskasvatus toteutetaan. Opetushallitus määräsi 18.10.2016 uusista varhaiskasvatussuunnitelman perusteista 1.8.2015 voimaan tulleen varhaiskasvatustarvelain mukaisesti ja ne on määrä ottaa käyttöön paikallisella tasolla 1.8.2017. Varhaiskasvatussuunnitelma toteutetaan kunnan järjestämissä varhaiskasvatuksessa ja se on laadittu kolmitasoisena; valtakunnallinen, paikallinen ja lasten oma varhaiskasvatussuunnitelma. Varhaiskasvatussuunnitelman tarkoituksena on antaa ohjausta, jotta voidaan luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuville lapsille asuinpaikasta riippumatta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet n.d.)

3.3.1 Kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Varhaiskasvatussuunnitelmassa korostuu kolme keskeistä käsitettä kasvatusta, opetusta ja hoitoa ja ne muodostavat kokonaisuuden, jota pedagogiikka ohjaa. Kasvatus on toimintaa, joka tehtävänä on siirtää kulttuuriperintöä sekä tärkeinä pidettyjä arvoja ja traditioita seuraavalle sukupolvelle. Kasvatuksen kautta välittyvät kulttuuriset arvot, tavat ja normit, jotka muovaavat lapsen yksilöllisen identiteetin muotoutumista siten, että lapset oppivat havaitsemaan oman toimintansa vaikutukset toisiin ihmisiin ja ympäristöön. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 21.)

Opetuksen lähtökohtana on oppimiskäsitys, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Lapsi on aktiivinen toimija ympäristössä. Hän oppii tarkkailemalla ja havainnoimalla ympäristöään aistien, tiedon, taidon, tunteiden, toiminnan ja kehollisten kokemusten sekä ajattelun avulla. Lapset oppivat myös leikkien, liikkuen, työtehtävien, itseilmaisun ja taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Varhaiskasvatuksessa opetuksen tarkoituksena on innostaa ja motivoida lapsia opettelemaan uusia asioita sekä ohjataan käyttämään erilaisia oppimisen tapoja lasten mielenkiinnon kohteet, vahvuudet ja yksilölliset tarpeet huomioiden. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 20.)

Hoito on osa varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa ja sen vuoksi olen ottanut sen mukaan tähän yhteyteen. Se on tärkeä tekijä lapsen kokonaisvaltaisessa kehityksessä, koska se on lapsen fyysisistä perustarpeista huolehtimista ja tunnepohjaista välittämistä. Päivittäiset hoitotilanteet ovat myös kasvatus- ja opetustilanteita, joissa opitaan vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimista, ajan hallintaa sekä omaksutaan hyviä tottumuksia. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 21.)

3.3.2 Ilmaisun monet muodot

Oppimisen alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Lapsilla on oikeus saada monipuolisia kokemuksia oppimisen eri osa-alueista ja niiden aihepiirejä voidaan yhdistellä ja soveltaa lasten mielenkiinnon ja osaamisen mukaan. Oppimisen alueet ovat kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni sekä kasvan, liikun ja kehityn. Tässä opinnäytetyössä keskityn pääasiallisesti vain ilmaisun monet muodot osa-alueeseen vaikka aiheeni sivuaakin myös kulttuurikasvatusta sekä muista osa-alueista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 39–40.)

Ilmaisun monet muodot osa-alue sisältää musiikillisen, kuvallisen sekä sanallisen ja kehollisen ilmaisun kehittymisen tukemisen sekä kulttuuriperintöön ja eri taiteenaloihin tutustuttamisen. Kulttuuri on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa, kun heille tarjotaan mahdollisuuksia nähdä ja kokea monipuolisesti taidetta ja kulttuuria. Kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Oppimisympäristön tarjoamat mahdollisuudet kuten esteettisyys, innostavuus, saatavilla olevat välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä ilmaisumuotoihin tutustuttaessa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 41–42.)

Kuvallisen ilmaisun alue, johon myös käsityö linkittyy, tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Kuvan tekemisen taitoja kehitellään moniaistisesti ja kokeillaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja. Käsityöllisen toiminnan kautta vahvistetaan suunnittelutaitoja, luovaa ongelmanratkaisua, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta. Käsityöllisen toiminnan ja -ilmaisun tavoitteena on tarjota lapsille tekemisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa oman kokeilun, tutkimisen ja materiaalien yhdistämisen kautta eri tekniikoita kokeillen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 42–43.)

3.4 Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa

Taide ja käsityö ovat kumpikin tärkeitä ja pitkän tradition omaavia kulttuurin osa-alueita, joita yhdistää tuotosten ainutkertaisuus. Käsityö nähdään kulttuurisisältöjä säilyttävänä ja traditiota jatkavana, kun taas taide on perusolemukseltaan uutta luova ja eteenpäin pyrkivä. Haverin mukaan käsityön rajoja ei voida rikkoa, koska käsityötekniikat ja –mallit ovat siirtyneet sukupolvelta toiselle sisällyttäen aikakauden vaikutteet. Kuvataide on puolestaan ollut enemmänkin rajoja rikkovaa ja tulkinnanvaraista. (Haveri 2016, 27.)

Taidekasvatus on osa perushoitoa ja lapsen kokonaiskehitystä. Sen avulla luodaan pohjaa lapsuuden elämyksille ja kokemuksille. Jo lapsuudessa saadut käden, kehon ja mielen taidot ohjaavat aikuisuuden luovuutta. Alle kol-

mivuotiaalle tulisi tarjota taidevirikkeitä luonnollisena osana arjen toimintaa. Lapsi käsittelee omaa työtään eri tavoin kuin aikuinen. Siinä missä aikuinen lopettaisi esteettisyyden näkökulmasta, lapsen mielestä työ on usein kesken. Tärkeintä on kuitenkin se, että lapsen luovuutta ei rajoiteta. (Karppinen & Salovalta 2000, 57.)

Käsityökasvatusta käsitellään alan kirjallisuudessa paljon taidekasvatuksen näkökulmasta, koska sen katsotaan pohjautuvan enemmän kokonaisvaltaiseen kehittymiseen ja ilmaisuun kuin tayloristiseen työkasvatukseen. Käsi-työ nähdään yhtenä taidekasvatuksen osa-alueena ja se on myös minän kehittämisen väline, jonka avulla lapsi oppii ympäröivästä maailmasta ja sitä tulkitsemalla myös itsestään. Lapsen oma keho on tiedostamisen ja tunnustelemisen väline, jonka avulla hän maailmaa kokee ja oppii erilaisia taitoja, jotka taas synnyttävät jotain uutta. Käsityö voidaan tätä kautta nähdä myös kulttuuriin ja ympäristöön sekä käsityön merkityksellisyyteen liittyvänä tekijänä eikä vain käden motorisia taitoja kartuttavana toimintana. (Karppinen 2001, 106–107.)

3.4.1. Käsityökasvatus varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa käsityökasvatus on käsityöllistä toimintaa, jota harjoitellaan erilaisten tekniikoiden, kuten muovailun, ompelun, nikkaroinnin avulla. Näiden käsityötoimintojen kautta opitaan suunnittelutaitoja, luovaa ongelmanratkaisua, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta. Toiminnan tavoitteena on luoda lapsille tekemisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa oman luovuuden ja käden jäljen avulla, missä näkyy hänen nautintonsa työskentelystä. Lapsilla on vapaat kädet kokeilla, tutkia ja yhdistellä erilaisia pehmeitä ja kovia materiaaleja sekä opetella käytettäviä tekniikoita. Käsityöperinteiden hyödyntäminen niin paikallisesti kuin kansallisestikin on yksi lasten käsityötoiminnan tarkastelukulma. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 43.)

Käsityötaidossa yhdistyvät kognitiiviset eli ajattelu- ja ongelmanratkaisutaidot, keholliset taidot kuten silmän ja käden koordinaatio, aistit sekä motoriset taidot, avaruudellinen hahmottaminen sekä näppäryys, tarkkuus ja nopeus ja kulttuuriset taidot. Tärkeänä tavoitteena varhaiskasvatuksen käsityökasvatuksessa on elämysten ja onnistumisen ilon tuottaminen ja ajattelun herääminen. Päämäärinä käsityölliselle toiminnalle ovat kädentaitojen, aistitoimintojen ja herkkyyden, avaruudellisen hahmottamisen ja motoristen taitojen kehittäminen. (Mäki-Tuominen & Aalto 2010, 115.)

Käsityöhön liittyy vahvasti mielikuva tekemisestä ja osaamisesta, mutta se nähdään myös opettavan monipuolisesti erilaisia tiedollisia, taidollisia, sosiaalisia, esteettisiä ja eettisiä taitoja sekä myös kulttuurisia näkökulmia. Varhaiskasvatuksessa käsityön tekemisessä on sekä prosessi että produkti merkityksellisiä. Lapsen tekemä valmis tuotos palkitsee niin tekijän kuin saajan sekä ohjaajan. (Mäki-Tuominen & Aalto 2010, 116.)

Varhaiskasvatuksen käsityöllinen toiminta sisältää tutustumista erilaisiin käsityömateriaaleihin, välineisiin ja tekniikoihin, joita toteutetaan lapsen kokonaiskehityksen ja motorisen kehityksen taso huomioon ottaen. Samanaikaisesti voidaan myös harjoittaa eri kehitystasoja käsityöllisen toiminnan kautta, kuten sorminäppäryyttä, silmä-käsikoordinaatiota. Tänä päivänä merkittävä osa on myös ekologisuudella ja kierrätettävyydellä. Esteettinen tietoisuus kehittyy luovassa toiminnassa ja eri materiaaleilla työskennellessä. Lapset oppivat tuntemaan, näkemään ja tietämään ympärillä olevasta visuaalisesta maailmasta ja taidemaailmasta. Myös omien tuotosten arviointi niin yksin kuin yhdessä muiden kanssa antaa mahdollisuuden reflektoida ja kehittää omaa arvostelukykyä, jonka avulla ajattelu kehittyy ja lapsi oppii sekä kyseenalaistamaan että vertailemaan asioita. (Karppinen 2001, 112–114.)

3.4.2. Kasvattajan rooli käsityön tekemisessä

Lasten taidekasvatus on usein aikuiskeskeistä toimintaa, jonka pääpiirteenä on lyhyessä ajassa tuotettu, valmiilla mallilla tehty samanlainen tuotos, jonka lapsi suorittaa tai kopio. Aikuisjohtoisessa toiminnassa puolestaan kasvattaja vastaa kaikesta toiminnasta siten, että lapsi saa itselleen merkityksellisiä kokemuksia ja oppii työskentelemään itsenäisesti. Tässä kasvattajan tehtävänä on vahvistaa lapsen motivaatiota, aloitteita sekä organisoida toimintaa. Kasvattaja voi hyvin käyttää omaa ammattitaitoaan ja elämäkokemustaan lapsen kokemuksen rikastuttajana, koska lapselle ei ole vielä kertynyt aiempia kokemuksia asiasta. (Rusanen ym. 2014, 60.)

Lapsi oppii ja hyötyy eniten siitä, että hän saa ratkaista ongelmia iänmukaisella tasolla ja työskennellä jäsentyneesti; ideoinnin, suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin vaiheissa sekä vaikuttaa ympäristöönsä ja tehdä itse valintoja. Kasvattajan tärkeä rooli on tarjota lapselle merkityksellistä toimintaa, jonka avulla kehittyy vuorovaikutuksen avulla luottamuksellinen suhde. Varhaiskasvattaja voi olla hyvä tulevaisuuden rakentaja, joka muokkaa oppimisympäristöä innostavaan toimintaan sekä eettinen kasvattaja, joka huomio lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen. Varhaiskasvattajan tärkein tehtävä on olla lastenkulttuurin välittäjä, joka toimii lasten puolesta puhujana ja asenneympäristön muokkaajana myös päiväkodin ulkopuolella. Kuvataidekasvatuksen kautta voidaan heijastaa elämän moninaisuutta, joka koskettaa kaikkea ympärillä olevan saaden lasten kokemukset, ajattelun ja oppimisen näkyviksi, jaettaviksi ja arvioitaviksi. (Rusanen ym. 2014, 60.)

Lastentarhanopettajat eivät tutkimusten mukaan luota omiin taitoihinsa ja kaipaavat koulutuksessa enemmän käsityön pedagogiikkaa. Lisäksi koetaan hankalaksi etukäteisvalmistelut ja jälkityöt koska ne vievät enemmän aikaa kuin muiden opetustuokioiden toiminta. Käsitöille varatut tilat on myös usein otettu muuhun käyttöön päiväkodeissa. Lapsia ohjaavilla aikuisilla on pelkoa turvallisuus- ja vastuukysymyksistä, jos lapsi esim. satuttaa

itseään neulalla, saksilla tai sahalla. (Yliverronen, Rönkkö & Korhonen 2010, 104–105.)

Lapsen laadukas toiminta tarvitsee aina aikuisen tuen. Aikuinen luo oppimisympäristöjä, joiden kautta lapsella on hyväksyvä ja kannustava ympäristö toteuttaa yksilöllisiä kokemuksia. Lapsen mielikuvitus syntyy todellisuudesta tehtyjen havaintojen pohjalta. Lapsen luovuutta on se, että hän uskaltaa kokeilla omia toimintatapoja sekä ratkaista ongelmia, mutta myös ylittää omia rajoja. Myönteinen palaute kiinnittää lapsen huomioon tehtävän ratkaisemiseen ja antaa ymmärtää, että taidetta voi tehdä monella eri tapaa. (Rusanen ym. 2014, 35–37.)

4 KÄSITYÖPERINNE

Käsityö kytetään yleisesti perinteeseen. Marketta Luutonen (2014) esittää artikkelissaan, että käsityö heijastaa aikaansa ja on keino valmistaa esineitä ja toteuttaa itseään. Perinteen löytää käsityöstä osaamisen ja tekemisen kautta, joskus myös ilmaisunkin avulla. Käsityö on osa kulttuuriperintöämme. (Luutonen 2014, 94–95.)

Tässä luvussa tarkastelen sitä, miten käsityö on liittynyt kulttuuriimme ja kuinka se on näkynyt ennen vanhaan arkipäivän toimissa. Olen ottanut mukaan taustatietoa naisten ja miesten töistä, koska niiden mukaan on ennen vanhaan perheessä työt ja tehtävät jaettu. Lasten osuudessa käsittelen lasten näkökulmaa käsitöihin sekä koulukäsityön merkitystä.

4.1 Käsityö kulttuurin ilmentäjänä

Käsityö on vahvasti perinteisiin kuuluvaa toimintaa, jossa tärkeämpään on käyttötarkoitus kuin esineen esittävyys. Perinteinen käsityö on yleensä arkipäiväinen käsin tehty esine, joka on siirtynyt tietotaitona sukupolvelta toiselle. Perinne on osa kulttuuri-identiteettiä, joka yhdistää yhteisöjä ja sukupolvia ja aukaisee historiaa meille. Perinteitä oli ennen helpompi siirtää, kun ne opittiin talon töihin osallistumalla jo lapsena. (Luutonen 2014, 95–96, 99.)

Pekka Kautovaara (2002) kirjoittaa käsien tehneen tärkeimmän kulttuuriiteon: ne ovat keränneet luonnosta kaiken materiaaliksi sopivan ja säilyttäneet oleellisimman, mahdollistaneet elämän jatkumisen. Kaikki käsillä tekeminen on ollut tarpeen ja sen kautta on saatu toimeentulo, elinkeino ja elämän perustarpeet. Käsien kulttuuriperintö on sekoittunut idän ja lännen perinnöistä, joita ihmiset ovat matkan varrella jakaneet. Sukupolvien aikana opitut tiedot ja taidot ovat muistin kautta siirtyneet toistuviin kädenliikkeisiin miesten ja naisten töissä. Yhteistyössä on jo tuolloin ollut voima,

minkä avulla on saatu omin käsin kaikki mitä on tarvittu. (Kautovaara 2002, 24–28.)

Käsityö nähdään myös tapana ylläpitää ja tallentaa kulttuuriamme. Käsityön kenttä on moninainen ja se ilmenee eri tavoin. Käsityö on myös osa kansantaidetta ja muodostaa näin ollen suomalaisen käsityön perusaineksen, jonka pohjalta useat käsityömallit on kehitelty. Kansantaiteen tekijät olivat itseoppineita, joiden käsityötaidot ja tekotavat siirtyivät sukupolvelta toiselle kansanomaisen oppimisen myötä. Käsitöiden tekeminen oli myös kunnia-asia, jos oli käsistään kätevä. (Haveri 2016, 13.)

4.1.1 Naisten työt

”Ei ole naislukkaria, eikä mieskuppari” -sananparsi aloittaa Sirkka-Liisa Ranta (2012) teoksessaan *Naisten työt*. Ennen vanhaan työnjako oli sukupuolten välillä selvä, tietyt ammatit ja työt kuuluivat vain naisille tai miehille. Osittain tämä perustui uskomukseen huonosta onnesta, mutta myös miehet pitivät alentavana tehdä naisten töitä. Naisten työt saattoivat myös olla raskaampia kuin miesten, mutta suurin syy roolijakoon oli kuitenkin synnyttäminen ja lastenhoito, jotka sitoivat naisen kotiin ja kotitöiden äärelle lämmittämään tupaa, hoitamaan ja kasvattamaan lapsia sekä valmistamaan ruokaa. Myöhemmin naiset osallistuivat myös maatalon töihin ja toimivat miesten apureina. Naiset siirtyivät enemmän myös miesten töiden pariin ja ulkotyöt pihapiirissä kuuluivat myös naisille. (Ranta 2012, 21–23.) Noin sata vuotta sitten, 1918, naiset saivat vapauden elinkeinon harjoittamiseen ja avioliittolakiin kirjattiin vuonna 1930 miehen ja naisen tasa-arvoisuus, jonka kautta puoliset olivat perheissä yhdenvertaisia. Tämän jälkeen naisella oli enemmän oikeuksia liikkua talon ja pihapiirin ulkopuolella myös itsenäisesti. Työ ja koulutus tulivat naisten saataville ja he pystyivät elättämään itsensä hankkimalla ammatin. (Ranta 2012, 28–30.)

Hyvän naisen malli eli naistaito on käsitöistä puhuttaessa arvojärjestelmän taustalla, koska tekstiilityö oli naisen aluetta ja se tuli osata. Kotiteollisuuskoulut olivat tytöille tämän taidon hankkimisen paikka, jossa kiinnitettiin huomiota taitavan perheenemännän tapoihin ja tehtäviin. Kouluissa opetettiin kapioiden tekoon tarvittavia tietoja ja valmistettiin vaatteita monelle sukupolvelle myös lapsille. (Helo 2004, 86–88.) Naisten käsityötaitoihin luettiin tekstiilitöissä tarvittavien aineiden käsittely sekä tekstiilityöt, joista kudonta nostetaan vahvasti esille. Arkiset kotityöt, kuten pyykinpesu liitetään myös naisten käsitöihin kuuluvaksi. (Heikkinen 2004, 75.)

Naisten käsityöt ovat pitkälti olleet kaukana vapaasta luovuudesta, koska niitä on pidetty merkinä kulttuurimuodon aitoudesta ja alkuperäisyydestä. Tämän vuoksi monet naisten käsityöt pohjautuvatkin malliohjeiden mukaan tekemiseen ja vapaa luovuus on niistä kaukana. Sukupolvelta toiselle siirrettävät perinteiset käsityötekniikat ja -mallit ovat edelleen tätä päivää ja ne saavat aina vivahteen aikakauden vaikutteista ja mieltymyksistä. (Haveri 2016, 13,16,22.)

4.1.2 Miesten työt

Miesten työ olivat pääosin talon ulkopuolella tapahtuvia maataloustöitä, kalastusta, metsästystä tai muuta elinkeinon hankkimiseen liittyvää. Hevosten hoito oli miesten työtä, kun taas naiset huolehtivat navetan ja lehmien hoidon. Miesten reviiri oli laajempi kuin naisten ja näin ollen mies edustikin yleensä kodin ulkopuolisissa tapahtumissa yksin. (Keski-Suomen museo n.d.; Ranta 2012, 21.)

Pääosin kesäisin miesten työt menivät peltotöissä, koska suurin osa tehtiin käsin. Talvella päivät täyttyivät puiden, heinien ja lannanajosta ja iltaisin olivat puhdetyöt, joita tehtiin tuvassa. Puhdetöihin kuuluivat pienet käyttöesineet, mutta myös reen jalakset. Miesten töihin kuuluivat myös sepän ja suutarintyöt. Suutari tulikin usein kotiin tekemään kenkiä koko talonväelle. (Anttolan seutu n.d.)

4.1.3 Lasten työt

Lapset kasvoivat äidin helmoissa 6–8 -vuotiaiksi asti, minkä jälkeen he aloittivat työnteon opetteluun pieniä palveluksia tehden. Tyttöjen ja poikien kasvatusta poikkesivat toisistaan. Tytöistä pyrittiin tekemään ”synnyttäjiä” ja pojista vahvoja työntekijöitä. Työnjako alkoi muotoutua jo heti totuttujen sukupuoliroolein mukaan, missä tytöt hoitivat kotitaloustöitä ja lapsia, kun taas pojat puolestaan pilkkoivat puita. Käsitöiden opetteluun noudatettiin myös sukupuolijakoa ja tytöt opettelivat pehmeiden materiaalien työstämistä ja pojat kovien. Käsitöiden opetus on tapahtunut isältä pojalle tai äidiltä tyttärelle työn lomassa katsomalla ja tekemällä. Tätä voidaan kutsua myös luonnolliseksi periytyvyydeksi, koska se siirtyy sukupolvelta toiselle, suvusta suvulle tai oli ns. isien perintöä. (Ranta 2012, 30–31; Heikkinen 2004, 79.)

Kodinperintö ja kansanomaisen oppiminen ovat käsityöosaamisen lähtökohtia, mutta myös koulukäsityö on suomalaisen käsityötaidon vaikuttaja (Haveri 2016, 40). Kouluiän saavuttaessa lapset lähtivät kansakouluun, jossa oppiaineena oli käsityönopetus. Kansakoulunperustaja Uno Cygnaeuksen mukaan käsityönopetuksen tarkoituksena ei ollut valmistaa lapsia käsityöammatteihin vaan sen tuli kehittää lasta fyysisesti ja henkisesti. Pedagoginen ajattelu perustuisi yksilön kunnioittavaan kasvatukseen, jossa paino oli lapsen omien voimien ja taipumusten kehittämisessä. Kansakouluissa opetettiin tytöille perinteisiä naisten käsitöitä, jotka liittyivät kotiin tai kodinhoitoon ja pojille miesten käsitöitä, joiden aiheina olivat puusepän, sorvarin sekä sepän työkalujen käyttö ja tavoitteena valmistaa talonpoikaiskodin huonekalut sekä työkalut. Askartelu kuului myös alakansakoulun oppiaineisiin ja sen perusajatuksena oli kehittää lapsen luontaista toimintahalua Fröbelin oppien mukaan (Simpanen n.d., 9, 13, 15.)

Tänä päivänä peruskoulun käsityön opetus ei ole jaoteltu enää tyttöjen ja poikien käsitöihin vaan kaikki lapset opiskelevat sukupuolten tasa-arvoa

ajavassa peruskoulussa sekä tekstiilityötä että teknistä työtä. Näiden sisällä opitaan perustaitoja niin ”naisten kuin miestenkin” käsitöistä. (Simpanen n.d, 23.) Koulukäsityön tarkoitus on tuottava, hyödyllinen ja käytettävä käsityö, jossa tehdään asioita oppien uusia tekniikoita sekä perustaitoja. Edelleen on käsitöissä alueita, jotka eivät siirry sukupolvelta toiselle tai peruskoulun käsityöopetuksen myötä pinnallisena tutustumisena tekniikkaan vaan yksilön on itseopittava lisää asiasta mm. netistä, jos hän on kiinnostunut. (Haveri 2016, 40.)

4.2 Perinteen ja kulttuurin merkitys käsitöissä

Kulttuuriperinnön vaaliminen on jokaisen ihmisen tehtävä. Lapsi kasvaa kulttuuriinsa ja tänä päivänä lapsella voi olla samanaikaisesti monta kulttuuria, joita hän vaalii toisia väheksymättä. Lapsi saa vaikutteita lähiympäristöstään, perheestään; kasvuympäristöstä, missä hänet kasvatetaan; maasta ja kulttuurista, jossa hän asuu sekä historiallisesta ajanjaksosta, jolloin hän elää. Kaikki lapsen ympärillä oleva yhdessä kasvattaa lasta. (Karpinen 2001, 115.)

Perinne elää ympärillämme kädentaitoina. Ennen kaikki valmistettiin käsin toisin kuin nykyään kaiken saa valmiina kaupan hyllyltä. Lapsia tulisi tutustuttaa kulttuuriin ja ympäristöön, missä pääsee näkemään entisajan vanhoja perinteisiä tapoja vielä kun ne ovat muistissa tai käytössä. (Karpinen 2001, 116.)

Kasvattajan tehtävänä on kulttuurisen perinnön välittäminen ja siirtäminen lapselle niin kansallisen kuin koko ihmiskunnan yhteisestä kulttuuriperinnöstä. Oma paikallinen identiteetti on tärkeä ja lasten kulttuuriset juuret vahvistuvat, kun ne kiinnitetään paikalliseen kulttuuriin. Tässä on haastetta myös tämän päivän varhaiskasvatuksessa, joka on paikoitellen hyvinkin monikulttuurista. (Rusanen ym. 2014, 22-23.)

5 PERINNEKÄSITYÖN TOIMINTAPAKETTI YLÖJÄRVEN VARHAISKASVATUKSEEN

Tässä luvussa tarkastelen Ylöjärven varhaiskasvatusta ja varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä kaupungin ja kulttuuritoimen yhteistä Kulttuurikude -toimintaa ja kulttuurikasvatussuunnitelmaa. Nämä kaikki yhdessä ovat olleet Käsityövakka-perinnekäsityöpakettin suunnittelun taustalla.

Ylöjärven kaupungin varhaiskasvatuksen toimintaa ohjaa valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma, jonka pohjalta on laadittu paikallinen suunnitelma Tampereen seutuyhteistyössä. Tämän suunnitelman pohjalta toteutetaan laadukasta varhaiskasvatusta yksilöllisen lapsen kokonaisvaltainen kehitys huomioiden.

Perinne­käsi­työn toimin­ta­paketti perustuu varhais­kas­va­tuksen osa­alueeseen; kul­tuuri­nen osaaminen, vuoro­vai­kut­us ja ilmaisu. Varhais­kas­va­tuksuu­n­n­itel­mas­sa korostetaan lapsen kul­tuuri­iden­ti­teetin rakentamista tarjoamalla kokemuksia ja havaintoja erilaisista perinteistä ja tavoista.

Kul­tuuri­kude on Ylöjärven kul­tuuri­toimen ja varhais­kas­va­tuksen yhteinen verkosto, jonka avulla vahvistetaan varhais­kas­va­tuksen palveluita käyttävien ylöjärveläisten lasten monipuolinen mahdollisuus osallistua ja tutustua kul­tuuriin taiteellisen kokemuksen ja ilmaisemisen kautta taiteen eri aloilla. Kul­tuuri­kude on myös kul­tuuri­kas­va­tuksuu­n­n­itel­ma, jonka tavoitteena on hyvinvoiva, eheä ja osallistuva lapsi, joka saa myönteisiä ja elämyksellisiä kokemuksia kul­tuuri­in keinoin. (Kul­tuuri­kude n.d.)

5.1 Ylöjärven varhais­kas­va­tuksuu­n­n­itel­ma

Ylöjärven kaupunki on laatinut oman paikallisen varhais­kas­va­tuksuu­n­n­itel­man valtakunnallisen varhais­kas­va­tuksuu­n­n­itel­man perusteiden seudullisena yhteistyönä Tampereen kaupunkiseudulla, jonka muodostavat lähikaupungit ja kunnat. Ylöjärven kaupungin sivistyslautakunta on hyväksynyt kuntakohtaisen varhais­kas­va­tuksuu­n­n­itel­ma ja se otetaan käyttöön 1.8.2017. Varhais­kas­va­tuksuu­n­n­itel­maa noudatetaan Ylöjärven kaupungin toteuttamassa sekä ohjaamassa ja valvomassa yksityisessä varhais­kas­va­tuksessa koskien kaikkia toimintamuotoja. Yksittäiset toimijat; päiväkodit, perhepäivähoito ja avoin varhais­kas­va­tuksuu­n­n­itel­ma, laativat päiväkodin johtajan johdolla yksikön toimintamuotoja koskevan toimintasuunnitelman voimassa olevaan kunnan lomakepohjaan varhais­kas­va­tuksen henkilöstön kanssa, jonka varhais­kas­va­tuksen johtaja hyväksyy. (Ylöjärven varhais­kas­va­tuksen perusteet 2017, 5.)

Varhais­kas­va­tuksen pedagogiikkaa toteutetaan toimintakulttuurissa siten, että se muodostaa lapsen päivästä kokonaisuudessa, jossa on huomioitu oppimisympäristöt sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus. Lapsen tulee saada suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa koko päivän ajan. Päivän toiminnat suunnitellaan siten, että lapsen varhais­kas­va­tuksuu­n­n­itel­ma olisi mahdollisimman arvokas ja merkityksellinen, joka ottaisi huomioon ja tukisi lapsen oma varhais­kas­va­tuksuu­n­n­itel­ma. Lapsen oma varhais­kas­va­tuksuu­n­n­itel­ma tehdään yhdessä huoltajan ja varhais­kas­va­tuksen henkilöstön havaintojen ja näkemysten mukaan lapsen osaamisesta, vahuuksista ja kiinnostuksen kohteista sekä yksilöllisistä tarpeista. (Ylöjärven varhais­kas­va­tuksuu­n­n­itel­ma 2017, 6.)

Lasten varhais­kas­va­tuksuu­n­n­itel­mista esille nousevat tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän suunnittelussa ja oppimisympäristön kehittämisessä. Ryhmäkohtainen varhais­kas­va­tuksuu­n­n­itel­ma tukee lasten kasvatuksen, oppimisen ja hoidon kokonaisuutta siten, että se ottaa huomioon ryhmän kiinnostuksen kohteet, lasten osallisuuden, ryhmän tarpeita vastaavan ja muuntuvan oppimisympäristön, kehityksen ja oppimisen tuen

sekä laaja-alaisen osaamisen tavoitteet, jotka nousevat valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelmasta. (Ylöjärven varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 9–10)

Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista toimintaa, jotka otetaan huomioon eri toimintamuodoissa varhaiskasvatuksen arjessa. Toimintatapoja ja oppimisympäristöjä muokataan siten, että ne mahdollistavat lapsen osallisuuden sekä lasten välisen sekä lasten ja aikuisten välisen vuorovaikutuksen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 22.)

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueista tähän opinnäytetyöhön liittyy läheisesti kulttuurisen osaaminen, vuorovaikutuksen ja ilmaisun- alue. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2016 mukaan varhaiskasvatuksen tehtävänä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja. Sosiaalisten taitojen avulla tuetaan lapsen kulttuuri-identiteetin rakentumista. Kulttuuriperinnöstä saadut kokemukset, tiedot ja taidot vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 22–23.)

5.2 Kulttuurikude - Ylöjärven kulttuurikasvatussuunnitelma

Kulttuurikasvatussuunnitelma on kunnassa toteutettavan kulttuuri-, taide- ja kulttuuriperintökasvatuksen opetuksen toteuttamisen työkalu, joka on laadittu yhteistyössä koulujen tai varhaiskasvatuksen ja kulttuuritoimijoiden kanssa. Se pohjaa kunnan oman kulttuuritarjonnan ja kulttuuriperinnön sekä lasten omaehtoisen toimintaan, tarjoten alueen lapsille tasavertaisen mahdollisuuden tutustua monipuolisesti paikalliseen kulttuuriin. Kulttuurikasvatussuunnitelmat perustuvat opetussuunnitelmiin, jolloin ne täydentävät opetussuunnitelmaa. Kulttuurikasvatus koskee myös kaikkea opetusta ei vain taide- ja taitoaineita, nivoen yhteen eri oppiaineita. Kulttuurikasvatussuunnitelmien kautta taataan lapsille tutustuminen oman asuinpaikan taiteeseen ja kulttuuriperintöön. (Kulttuurikasvatussuunnitelma n.d.)

Ylöjärven kaupungin kulttuuripalveluiden ja varhaiskasvatuksen yhteinen kulttuurikasvatussuunnitelma on Kulttuurikude, jonka suunnitelmallinen yhteistyö on alkanut vuonna 2012. Kulttuurikude-toimintaa on toteutettu työryhmän laatiman suunnitelman mukaisesti tästä asti. Kulttuurikasvatussuunnitelma on laadittu vuonna 2016 ja sen pääajatuksena on monipuolisten kulttuurimahdollisuuksien ja osallistumisen kokemusten tarjoaminen lapsille päivähoitovuosien aikana. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen eri taiteen aloilla on toteutustapana ja näitä käytetään vaihdellen sekä monipuolisesti toiminnan suunnittelussa. Kulttuurikude-työryhmä, jonka vetäjänä toimin, kehittää varhaiskasvatuksen ja kulttuuripalvelujen yhteistä kulttuuritoimintaa kokoontuen keskustelemaan ja suunnittelemaan kulttuurista sekä toteutettavista teemoista ja tapahtumista varhaiskasvatuk-

sen kentällä. Kulttuurikude-työryhmän jäseneksi pääsee päiväkodin kulttuurivastaava, joka vie eteenpäin kulttuuritarjontaa ja toimintaa päiväkoiteihin. (Kulttuurikude n.d.)

6 KÄSITYÖVAKAN SUUNNITTELU

Käsityövakan suunnittelun aloitin tutustumalla ja etsimällä vastaavasti valmistettuja lasten kulttuuripaketteja internetin maailmasta. Löysinkin erilaisia muistelupaketteja, jotka olivat myös lapsille suunnattuja, mutta suoraan perinnekäsitöihin ja varhaiskasvatukseen liittyviä ei tullut vastaan. Tämän jälkeen kävin tutustumassa Lastenkulttuurikeskus Rullan kierrätettyihin lastenkulttuuripaketteihin, jotta saisin tietoa siitä, miten ne on rakennettu sekä mistä sisällöistä ne koostuvat ja kuinka sisältö on tuotettu esitettävään muotoon. Itselläni oli jo valmis ajatus siitä, mitä haluaisin pakettiin sisältyvän ja miltä haluaisin sen näyttävän. Tähän antoivat suuntaa omat kokemukseni ja havaintoni, joita olin tehnyt varhaiskasvatusikäisten lasten kanssa toimiessani. Kulttuurikutessa toimivien kasvattajien kanssa käydyt keskustelut vahvistivat omia käsityksiäni ja sain heiltä hyvin tietoa sisällön tuottamiseen. Opinnäytetyön toimeksiantajan puolesta oli minulle asetettu myös raamit sille, että työn tulisi liittyä Suomen juhlavuoteen, Suomi 100 v. teemaan ja lisäksi sen tulisi olla kohdennettu 1–6 -vuotiaalle varhaiskasvatusikäisille lapsille.

Loin tulevasta Käsityövakan sisällöstä mind map -ideakartan ajatusteni, havaintojeni ja selvitysteni pohjalta, jossa olin keskittynyt perinnekäsitöihin ja käsityökasvatukseen sekä elämään Suomessa 100 vuoden ajalta. Punaisena lankana tutkimuskysymysteni valossa pidin mielessäni sitä, kuinka voisin soveltaa perinnekäsitöitä varhaiskasvatusikäiselle lapselle sopiviksi tehtäviksi niin kädentaidoissa kuin toiminnallisessakin osuudessa.

Käsityövakan lähtökohtana on käytetty palvelumuotoilua, koska se tukee palvelukokemuksen suunnittelua siten, että se vastaa käyttäjien tarpeita. Palvelumuotoilun mahdollistaa moniaistillisen kokemuksen tuottamisen tuotteen suunnittelussa.

6.1 Palvelumuotoilu

Palvelumuotoilusta kirjoittanut Mikko Koivisto määrittelee palvelumuotoilun palvelujen muotoiluksi teollisen muotoilun menetelmiä hyödyntäen. Ajatuksena tässä on, että palvelu tuotetaan ja kulutetaan samalla kertaa, eikä sitä voi varastoida. Kohtaaminen tapahtuu vuorovaikutuksessa juuri tässä ja nyt. (Rantanen 2016, 26.)

Palvelumuotoilu on konkreettista toimintaa, jonka keskiössä on ihminen, asiakas. Palvelumuotoilu yhdistää sekä käyttäjien tarpeet ja odotukset että

palveluntuottajan tavoitteet toimiviksi palveluiksi. Valmiissa palvelumallissa on paljon muotoiltavia elementtejä, jotka ovat taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestäviä. Palvelumuotoilua käytettäessä asiakkaiden taustojen tunteminen sekä kartoittaminen on tärkeää, jotta pystytään kehittämään uusia palvelukonsepteja sekä suunnittelemaan muista erottuvia asiakaskokemuksia. (Tuulaniemi 2011,25–26, 71–72.)

Tunnelmamuotoilu perustuu aistikokemuksiin, ajatuksiin ja tunteisiin, mitä syntyy kaikissa kohtaamisissa. Tunnelmamuotoilulla haetaan moniaistillisesti kokonaisvaltaista kokemusta palvelusta, jonka mukaan voidaan personoida sekä räätälöidä massatuotanto yksilölliseksi. Tunnelmatekijät vaikuttavat kokemukseen syntymiseen ja näin ollen ovat merkittävässä asemassa palvelukokonaisuuden synnyssä. (Rantanen 2016, 33–34, 123.)

Tuulaniemi (2011) esittää teoksessaan *Palvelumuotoilu palvelumallin*, jossa asiakaskokemus voidaan jakaa kolmeen elementtiin näytelmään, näyttämöön ja rekvisiittaan. Käsityövakka on tavallaan lasten lähelle tuotu asiakaskokemus, joka sisältää nämä kolme elementtiä. Tarinoiden kautta informaatio muuttuu tunteeksi, joka jää paremmin ihmisen mieleen (Tuulaniemi 2011, 45). Kalliomäki (2014, 46) yhdistää tarinallistamisen palvelukokemukseen, jonka myötä palveluympäristöön ja –kokemukseen voidaan tuoda leikkimielisyyttä ja elämyksellisyyttä. Palvelukokemus voi näin ollen olla viihdyttävä ja hauska, mutta silti sisältää opettavaisia elämyksiä.

Palvelumuotoilu voidaan nähdä Käsityövakan näkökulmasta prosessina ja työkaluvalikoimana, jonka kautta kasvattaja voi tuottaa palvelun asiakkailleen eli lapsille. Minä olen palvelun kehittäjä. Olen syventänyt omaa osaamistani ja rakentanut kasvattajien käyttöön varhaiskasvatuksen toimintaympäristöön työmenetelmiä ja –välineitä, joiden avulla voidaan tarjota lapsille moniaistillinen kokemus perinnekäsitetöistä.

6.2 Käsityövakan toimintaidea ja yleiset ohjeet

Käsityövakan toimintaideana on luoda innostava, kokemuksellinen ja toiminnallinen hetki lasten kanssa perinnekäsitetöiden parissa. Lapset voivat tutustua perinnekäsitetöihin, entisajan esineistöön ja käsityöläisammatteihin erilaisten toimintojen avulla. Näitä ovat muun muassa kuvakortit, kirjallisuus ja esineet. Perinnekäsityömenetelmät avautuvat lapsille näiden toiminnallisten tehtävien avulla, jonka jälkeen he pääsevät itse toteuttamaan valitun tehtävän käsityömenetelmällä.

Käsityövakkaa voidaan käyttää monella eri tapaa, jonka ohjaaja voi itse päättää. Jokainen käsityömenetelmän osa-alue on mahdollista toteuttaa omana kokonaisuutena tai käydä yleisesti aihetta läpi ja valita sen jälkeen, mihin käsityömenetelmään halutaan keskittyä. Käsityövakan tehtävät on tehty siten, että ne eivät sido liikaa ohjaajaa, vaan hän voi itse soveltaa ja ottaa vinkeistä apuja tehtävien ja toiminnan toteuttamiseen.

Yleiset ohjeet ovat perusosa pakettia, jossa esitellään Käsityövakan sisältö ja annetaan vinkkejä siihen, kuinka sitä voidaan käyttää. Yleiset ohjeet ja käsityöohjeet on jaettu myös sähköisessä muodossa Ylöjärven kaupungin sisäisessä Virta-palvelussa varhaiskasvattajien käyttöön. Näin tehtäviin ja sisältöön on mahdollista tutustua etukäteen sekä hankkia tarvittavia käsityömateriaaleja. Yleisiin ohjeisiin on myös luetteloitu Käsityövakkaan sisältyvä materiaali, jonka mukaan voidaan tarkistaa oman lainauskerran jälkeen, että kaikki tarvittava on paikoillaan eikä mitään puutu. (Kuva 1.)

Kuva 1. Käsityövakka.

6.2.1 Rekvisiitta ja Käsityövakan sisältö

Rekvisiitan avulla pyritään luomaan ympäristö, jonka avulla voidaan päästä mielikuvissa edes osittain entisajan elämään. Niiden avulla pyritään rakentamaan toiminnan näyttämöä, joka rikastuttaa ja antaa ärsykeitä toiminnan toteuttamiseen ja kokemukselliseen havainnointiin. Esineet ovat osa lavastusta ja niiden avulla voidaan muodostaa suhde asiakkaaseen eli tässä tapauksessa lapseen. Lapset voivat tutkia esineitä, jotka ovat hänelle outoja ja samalla hän voi keksiä niille uuden käyttötarkoituksen. (Rusanen ym. 2014, 148.)

Paketin sisältöön kuuluvat vanhan ajan vaatteet (Kuva 2.): esiliina, huivi, miesten liivi ja lippalakki, jotka olen itse valmistanut, lippalakki lukuun ottamatta. Vaatteiden tarkoituksena on luoda tunnelmaa aiheeseen, mutta myös samalla toimia yhtenä mahdollisuutena viedä tarinaa eteenpäin. Esiliinassa ja liivissä on molemmissa taskut, joihin voidaan piilottaa pieniä esineitä, jotka liittyvät oleellisesti perinnekäsityötehtäviin. Esineitä ovat mm. taottu naula, piparimuotti, matonkude, huovutusvilla ja pieni kirjottu liina.

Vaatteiden avulla pystyy kertomaan tarinaa ja niihin löytyy Käsiyövakasta oma pieni infoteksti.

Kuva 2. Rekvisiittivaatteet.

Tämän lisäksi punottuun koriin on laitettu mukaan erilaisia esineitä liittyen käsityöläisammatteihin tai perinnekäsitöihin. Näitä esineitä ovat mm. kenkälesti, suurempi kirjottu liina, pläkkipeltilyhty, kehruulapa ja pieni päretuokkonen (Kuva 3). Näitä esineisiin sisältyy infotekstit ja niitä voidaan käyttää perehdytysmateriaalina toiminnallisessa osuudessa. Lapsilla on mahdollisuus koskea kaikkiin esineisiin, jolloin eri aistit saadaan käyttöön.

Kuva 3. Esineistöä.

Kirjallisuudesta on poimittu Mauri Kunnaksen Koiramäki-kirja teokseksi, jota voidaan käyttää aiheeseen liittyvänä perusteoksena. Erilliseen ohjeeseen on koottu Mauri Kunnaksen Koiramäki kirjoista aihealueet, joita voidaan käyttää yksittäin tai lukemalla koko kirja ohjaajan valinnan mukaan.

Käsityövakan sisältöön kuuluvat kuvakortit infoteksteineen. Ne käsittelevät käsityöläisyyttä ja naisten töitä sekä esineitä, jotka liittyvät Käsityövakassa oleviin perinnekäsityöaihealueisiin kuten huovutus, kudonta, ompelu-kirjonta, nikkarointi ja metallityöt. Kuvakorttien avulla voidaan tutustua aihealueisiin, aloittaa keskusteluja, kuvailla esineitä, ryhmitellä aistien mukaan tai materiaalien sekä naisten ja miesten töihin, eri käsityöläisten työkaluiksi jne. Niitä voidaan myös ryhmitellä erilaisten aistinvaraisten mielikuvien mukaan tai eri käsityöläisille kuuluviksi, naisten ja miesten työkaluiksi. Vain mielikuvitus on rajana, miten kortteja voi käyttää. (Kuva 4.)

Kuva 4. Käsityöohjeet, kuvakortit ja yleisohjeet

6.2.2 Tarinallisuus

Kalliomäki (2014) käsittelee punaisen langan merkitystä tarinallistamisessa, jossa hän näkee, että elämyksellisen juonen tuottaminen on tarinan kokoava voima. Punainen lanka voidaan nähdä draamallisena tarinankerontana, jonka Kalliomäki näkee fiktiivisenä ja sepitteellisenä. Faktan ja fiktion yhdistäminen luo kiehtovan tarinan, josta seuraa elämyksellisyyttä ja erilaisia näkökulmia. Tarinat saattavat syntyä yhtäkkiä lapsiryhmän havainnoista tai se voi olla jo valmiiksi suunniteltua. (Kalliomäki 2014, 5–7, 45.)

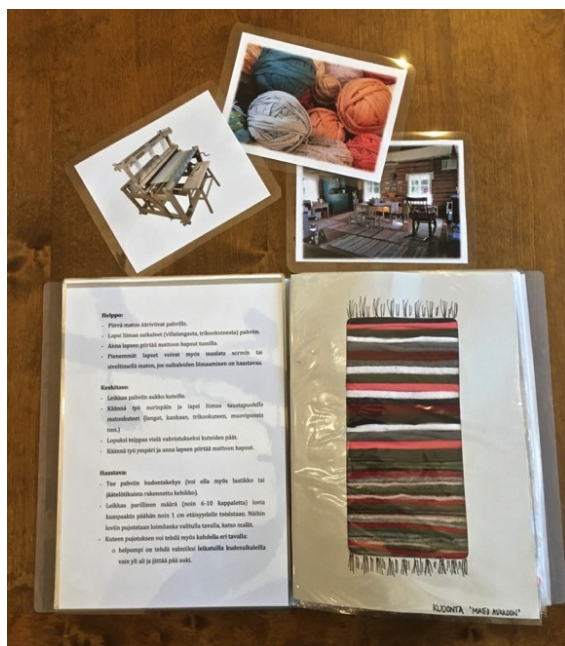
Käsityövakan kokonaisuudessa tarinallisuus näkyy toiminnallisena kokemusten toteutumisena, jossa lapsi pyritään motivoimaan osallistumaan ta-

rinan kerrontaan. Käsityövakan tarinallisuutta ei ole pyritty tekemään mitenkään valmiiksi vaan se antaa mahdollisuuden ohjaajalle rakentaa oman näköisen toiminnallisen tuokion olemassa olevien rekvisiittojen ja materiaalien avulla sekä oman tieto-taidon varassa. Tärkeintä on luoda toimintaympäristö, jossa lapsi on aktiivisesti mukana ja pääsee osallistumaan omilla havainnoillaan sekä kokemuksillaan ja aistimaan eri aistein ennen vanhaan elettyä elämää. Tarinan kirjoittajana voi olla tässä kokonaisuudessa ohjaaja, lapset tai molemmat yhdessä. Näkökulman ja lähestymistavan voi valita lapsiryhmän iän tai sosiaalisen vuorovaikutuksen mukaan, kun tuntee oman ryhmänsä vahvuudet. Kalliomäki esittää, että tarinankerronta on vuorovaikutuksellista, jonka pitää tukea kohderyhmän kieltä ja olla sen tyylinen (Kalliomäki 2014, 61).

6.3 Käsityötehtävät ja sisällöt

Käsityötehtävät on valittu siten, että lasten kanssa voidaan tutustua sekä pehmeisiin että koviin materiaaleihin. Pääajatus käsityötehtävissä on, että ne soveltuvat mahdollisimman hyvin ikäryhmälle ja ovat eri tasoisia, jolloin esimerkiksi materiaalivalinnoilla pystytään helpottamaan työtä. Tehtäviin liittyvät materiaalit on valittu siten, että ne ovat mahdollisimman helposti löydettävissä ja kierrätettävissä, koska määrärahat ovat tiukassa ja hankintapaikat ovat joskus haasteellisia saavuttaa. Lisäksi olen halunnut kerätä vinkkejä töiden toteuttamiseen, jotta niiden tekeminen on helpompaa ja vaihtoehtoja on enemmän valittavissa.

Käsityötehtävien sisältö on rakenteeltaan jokaisessa aihealueessa samanlainen. Se pitää sisällään pienen infon aiheesta, jonka voi myös lukea lapsille. Siinä kerrotaan, missä ja miten käsityötä on käytetty ja mistä materiaalia saadaan ja miten sitä muokataan valmiiksi tuotteeksi/esineeksi. Tarvittavat materiaalit, ennakkovalmistelut ja vinkit tekemiseen löytyvät ennen tehtäviä. Käsityötehtäviä on jokaisesta aiheesta vähintään kaksi erilaista työskentelytavoiltaan tai taitoasteeltaan. (Kuva 5.)

Kuva 5. Käsityötehtävät ja kuvakortit.

6.3.1 Kudonta

Kudonta valikoitui ensimmäisenä Käsityövakan menetelmäksi, koska sen kautta pystyy toteuttamaan hyvin monipuolisen kokonaisuuden eri ikäisille lapsille toteutettavasta kudonnan alkeista räsymaton eri muodoissa. Kudonta esiintyy Koiramäen kirjallisuudessa sekä muussakin kirjallisuudessa erittäin merkittävässä asemassa perinnekäsitöissä, koska sen avulla muun muassa valmistettiin ennen kankaat niin vaatteisiin kuin kodintekstiileihin ja mattoihin.

Tehtävät on muokattu tasoltaan kolmeen eri vaiheeseen ja niissä voidaan käyttää apuna myös kuvataiteellisia elementtejä. Kuvataiteelliset elementit liittyvät pienempien kanssa työskentelyyn. Jos langan tai kangassuikaleen käsitteleminen on liian haastavaa, voidaan työ tehdä sormi- tai vesivärein. Kudontaan tutustuminen voidaan aloittaa myös perinteisellä pappiripunonnalla, jos halutaan oppia palttinan tekeminen ennen varsinaisen työn aloittamista. Vinkit kudonnassa auttavat myös siinä, että mitä paksumman kuteen ja loimen valitsee sitä nopeammin työ valmistuu ja sitä helpompi sitä on työstää. Materiaalivalinnat vaikuttavat lopputulokseen. Kudonnassa voidaan käyttää niin kierrätysmateriaaleja kuin luonnonmateriaalejakin, kaikkea muovipussista ruohonkorsiin. Kudonnan tehtävissä on hyvä huomioida etu- ja jälkikäteisvalmistelut, koska itse työvaihe on isomallekin lapselle työläs.

6.3.2 Huovutus

Käsityövakkaan valitsin huovutuksen sen vuoksi, koska villa on ollut materiaaliltaan erittäin yleinen ennen vanhaan. Huovutus tekniikkana on mukava ja helppo työstää eri-ikäisten lasten kanssa. Sen lisäksi löysin erittäin hyvän tekniikan päiväkodissa tapahtuvaan märkähuovutukseen ja halusin jakaa tämän idean, jotta myös uskallusta toteutukseen löytyisi eri toimintaympäristöissä.

Huovutuksen taustaan sekä tarinoihin voidaan tutustua Koiramäki-kirjan avulla, jossa esitellään lampaan keritsemistä ja villan käsittelyä. Sen lisäksi on mahdollista kuvakorttien avulla käydä läpi villan käsittelyyn liittyviä työvaiheita ja niissä tarvittavia esineitä. Materiaalien sekä huovutusvillan avulla päästään kokeilemaan villan huopumista eli vanuttumista.

Huovutukseen liittyvät tehtävät suunnittelin siten, että ne ovat mahdollisimman yksikertaiset toteuttaa. Tässä on vaihtoehtoina märkähuovutus tasona minigrip-pussissa sekä neulahuovutus piparimuotin sisällä. Huovutukseen tarvittavat päämateriaalit ovat hyvin yksinkertaisia; vettä, saippuaa ja tässä uudessa ideassa märkähuovutukseen tarvitaan minigrip-pusseja, joiden sisällä huovutus tapahtuu. Minigrip-pussien sisällä tapahtuva huovutus ei sotke ja se on allergiaystävällinen. Teos pysyy hallinnassa ja sitä on helppo silitellä, koska sisällä on vain vähän vettä. Kaulimen tai muun pyöreän puupalikan avulla voidaan jo huopunutta tuotosta kutistaa oikeaan kokoonsa märkähuovutuksella.

Huovutusneulalla tehtävää mekaanista kuivahuovutusta varten tarvitaan vaahtomuovialusta sekä huovutusneuloja. Kuivahuovutusta voidaan käyttää myös valmiin märkähuovutustuotteen koristeluun.

6.3.3 Kirjonta-ompelu

Kirjonta ja ompelu pääsivät Käsityövakkaan, koska ne ovat oleellisesti olleet arkipäivää ja naisten töitä ennen vanhaan. Yleistin kirjonnassa olisi ollut liikaa haastetta toteutettavaksi. Nyt teemme vapaata kirjontaa sekä harjoittelemme langan ja neulan kanssa työskentelyä käsin ommellen.

Ompelun osa-alueeseen haasteen tuo alle kolmivuotiaiden ompelu, koska neulat ovat pieniä ja materiaalit haasteellisia. Löysin internetistä muutamia hyviä vinkkejä, joiden avulla ompelukin on mieluisaa ja onnistuu paremmin, koska materiaalit ja välineet ovat oikean kokoisia ja tarpeeksi tukevia lapsen käsiin. Pienten lasten ompelussa on tärkeää, että materiaalit ovat riittävän suuria ja vahvoja, jotta niiden kanssa on helppo työskennellä ja näkee, missä neula kulkee. Lasten työtä voi helpottaa materiaaleilla, jotka ovat läpinäkyviä tai kankaan kude on tarpeeksi väljää. Lisäksi auttaa tylppäneula, jolla ei tule sormiin haavaa. Piipunrassista voi valmistaa alle kol-

mivuotiaalle sopivan neulan, joka on pehmeä käteen ja turvallisempi käyttää kuin oikea neula. Kirjontakehyksen voi tehdä pahvilautasesta, jonka avulla kangas pysyy tukevammin paikoillaan tasossa.

Ompelussa on tärkeää, että lapsella on vapaus kokeilla neulan ja langan käyttöä. Sen jälkeen kun ompelu onnistuu ja mielenkiinto säilyy voidaan ompelua viedä eteenpäin. Tehtävissä olen pyrkinyt siihen, että kokeilun ja värien kautta pystytään luomaan erilaisia töitä. Isommat lapset voivat vaikka itse suunnitella ja piirtää oman ompelukuvan, josta lapset ompelevat ääriviivat tai vaihtoehtoisesti täyttävät piirtämänsä alueen kankaasta. Näin päästään eteenpäin ompelun alkeista kohti kirjontaa.

6.3.4 Metallityöt

Metallityöt tulivat Käsityövakan aiheeksi sen vuoksi, että seppää tarvittiin niin pienissä kuin isoissakin metallitöissä ennen vanhaan. Tärkeää oli saada toinenkin kova materiaali puun lisäksi Käsityövakkaan, jotta siitä ei tulisi liian ”tyttöpainotteinen”. Metallivalikoitui sen vuoksi, että sitä on helppo myös pienen lapsen työstää ja kierrättäen materiaalia on paljon saatavilla. Taitojakaan ei tarvitse olla paljon, jotta saisi aikaan jotain metallitöiden saralla.

Metallitöihin käyvät hyvin pienempien lasten kanssa piipunrassit ja alumiinifolio tai askartelumetallilevyt. Isompien kanssa voidaan käyttää metallitölkkien kansia ja tölkkejä sekä metallilankaa. Presidentti -kahvipaketin sisäpussista saa valmistettua silittämällä harmaata metallilevyä, jota voidaan, Käsityövakkaan tehtyjen tehtävien mukaan, kuvioda puutikuilla tai rei’ittää pistelyneuloin. Metallitölkkejä sekä -kansia voidaan naulan ja vasaran avulla kuvioda. Metallilankatöihin voidaan pujotella helmiä, taivuttaa haluttuun muotoon tai kiertää esimerkiksi jonkin kepin ympärille, jolloin saadaan aikaan kierrettä. Näitä kaikkia voidaan tehdä pienempien lasten kanssa myös piipunrassoilla.

6.3.5 Nikkarointi

Ennen vanhaan nikkarointi oli miesten puhdetyötä. Tänä päivänä ei enää erotella miesten ja naisten töitä, jonka vuoksi nikkarointityöt sopivat niin pojille kuin tytöillekin. Nikkarointia on päiväkodeissa aika vähän tänä päivänä tehty, koska tarvittavia tiloja tai välineitä ei löydy. Koulujen yhteydessä toimivissa päiväkodeissa on hieman paremmat mahdollisuudet toteuttaa nikkarointia tai puutöitä, koska puutyöluokat mahdollistavat tämän. Näissä nikkarointiin liittyvissä tehtävissä olen kuitenkin rajannut työt siten, että ne olisi mahdollista toteuttaa päiväkodissa joko sisällä tai ulkona. Ulkotilat keväästä syksyyn antavat hieman laajemman mahdollisuuden ja tämä kannattaa kyllä ottaa huomioon nikkarointia suunnitellessa, että toimintatilaa voidaan jatkaa myös ulos, jossa ääni ja materiaaleista syntyvä pöly jää ulos.

Nikkarointi varhaiskasvatusikäisten lasten kanssa vaatii hieman kasvattajalta luovuutta ja kekseliäisyyttä sekä voimavaroja, jotta löytyy halua ja tahtoa toiminnan suunnitteluun ja loppuunsaattamiseen. Nikkaroinnissa tulee huomioida ryhmäkoko sekä työturvallisuus, jotta tekeminen olisi turvallista. Turvallisuuksyyt ovat varmastikin vähentäneet juuri käsityöllisten toimintojen käyttöä, koska tila ei ole riittävä sekä erilaisten työkalujen ja välineiden käyttö vaatii ohjaukselta myös käytännöllisyyttä turvallisuuden ohella (Rönkkö, Heino-Fihlman & Aerila 2010, 124).

Nikkaroinnin tuloksena ei tarvitse syntyä loppuunsaatettua työtä vaan se voi olla myös tutustumista materiaaleihin tai työvälineiden käyttöön. Lapset innostuvat jo vasaralla naulaamisesta ilman sen suurempaa päämäärää. Tästä naulaamisesta samaan puuhun voi kuitenkin syntyä lasten yhteistyössä yhteisteos, josta löytyy nikkaroinnin monta eri elementtiä.

Nikkarointia ei tarvitse tehtävien kannalta suuremmin suunnitella vaan lapselle voi antaa vapaat kädet toteuttaa hänen ikätasolleen valituilla työkaluilla ja materiaaleilla vapaamuotoista työtä. Lasten mielikuvitus riittää siihen, että he pystyvät erehdyksen ja oivalluksen kautta valmistamaan juuri omannäköisen tuotteen, jonka ovat ajatelleetkin. Nikkarointi saakin olla vapaata tutustumista, sillä liian tiukat rajat tekevät siitä haasteellista, koska välineet ja materiaalit saattavat olla suurimmalle osalle lapsista tuntemattomia.

6.4 Kokoaminen

Käsityövakka ja sen sisältö eli koko prosessin ajan. Aluksi etsin pärekoppaa, johon mahtuisi koko rekvisiitta esineineen ja ohjeineen, mutta koska semmoista ei löytynyt, päädyin punottuun rottinkikoppaan. Koppa on tilavuudeltaan aivan ääri rajoilla, mutta hyvin asettelemalla tavarat mahtuvat sinne.

Rekvisiittatavaroita alkoi löytymään sen myötä niin omista nurkista kuin kirpputoriltakin, kun käsityötehtävät olivat valikoituneet. Tavaroiden valinta perustui siihen, mitä saatavilla oli helposti. Otin huomioon sen, että ne liittyisivät aihe-alueisiin sekä yhdistettävyyden käsityöläiskortteihin. Rekvisiittavaatteet olen valmistanut itse lukuun ottamatta lippalakkia. Olen pyrkinyt tekemään vaatteet siten, että ne soveltuvat moneen eri tyyliin ja kokoiselle ihmiselle.

Käsityövakkaan valmistui ensimmäiseksi käsityömenetelmien kansiot ohjeineen ja näytteineen. Laminoin kaikki tekstit ja laitoin ne taskulliseen kansioon, jossa ne säilyisivät paremmin. Tähän oli myös helppo lisätä erilaisia malleja muun muassa kudonnassa käytettävistä kehyksistä, kirjontakehyksestä, metallitöistä tms.

Kuvakorttien aihealueet tulivat suoraan käsityömenetelmistä sekä hiukan laajennettuna naisten töistä, joiden kuvia voidaan yhdistää myös käsityöläiskortteihin. Kuvakortteihin keräsin kuvia ilmaissivustoilta mahdollisuuksien mukaan, muun muassa sivusto Pixabay. Sen jälkeen tein infotekstit kuvien taakse lähdeviitteineen. Kuvakortit ovat kooltaan noin postikortinkokoisia laminoituja väritulosteita. Kuvakorteilla on oma kansionsa, jossa niitä säilytetään omissa lokeroissaan.

Lopuksi tein vielä yleisohjekansion, joka sisältää Käsityövakan perusohjeen, Koiramäki-kirjan aihealueet sekä palautekyselyn myös paperiversiona. Yleisohjeiden avulla voidaan pitää selvillä, mitä Käsityövakassa tulee olla materiaaleja sekä rekvisiittaa.

6.5 Käyttöönotto

Esittelin Käsityövakan ensimmäisen kerran helmikuun lopulla (23.2.) Kulttuurikuteen kokouksessa ryhmämme varhaiskasvattajille. Tästä tilaisuudesta sain hyvää palautetta kokonaisuudesta sekä siitä, että olin huomionnut alle 3-vuotiaat käsityötehtävissä. Sen lisäksi oltiin erittäin innostuneista materiaalista sekä rekvisiitasta, jota Käsityövakka sisälsi. Jakamani vinkit tehtävien helpottamiseen tai materiaalien hankintaan sekä valintaan saivat myös kiitosta. Samalla kertaa kävin myös esittelemässä Käsityövakkaa Ylöjärven varhaiskasvatuksessa ohjaajalleni sekä suunnittelijalle, jotka ottivat erittäin positiivisesti työni vastaan. Käsityövakan sisältö ja tehtävät olivat laajasti huomioitu ja materiaalia oli paljon toiminnallisen tuokion pitämiseen.

Sovimme, että lanseeraamme Käsityövakan infotilaisuudessa 14.3. varhaiskasvatuksen henkilökunnalle, jossa käyn läpi Käsityövakan sisältöä sekä käsityötehtäviä. Olin valmistautunut infotilaisuuteen kunnolla erilaisin materiaalein, jotta tehtäviä voitaisiin kokeilla. Infoon osallistui melko hyvin henkilökuntaa eli reilut kymmenen henkeä, jotka kaikki olivat eri taloista. Tähän määrään ei kuitenkaan tullut kuin yksi Kulttuurikuteen edustaja ja olin tyytyväinen siihen, että mahdollisuus talojen sisällä oli annettu myös muille. Samalla sain markkinoitua paremmin Kulttuurikude-verkostoa ja kutsuttua mahdollisia uusia edustajia päiväkodeista mukaan toimintaan.

Tunti oli aivan liian lyhyt aika, mutta ehdin kuitenkin käydä pääpiirteittäin koko Käsityövakan läpi ja tutustumiseen jäi myös aikaa. Tehtäviä emme ehtineet kokeilla, mutta jo valmiiksi tehdyt materiaalit kiersivät kokeiltavana, muun muassa kirjontakehykset ja piipunrassineulat sekä kudontaan liittyvät työt.

Palaute tästä infosta ja paketista oli erittäin hyvä. Varhaiskasvattajat kokivat, että tämän avulla voi pitää montakin erilaista tuokiota. He innostuivat tehtävistä, jotka olivat monipuolisia. Vinkeistä he pitivät myös ja sanoivat, että on hyvä, jos etukäteen saa tutustua tehtäviin, koska materiaalien han-

kinta on helpompaa sekä etukäteisvalmistelu. Sovimme työelämäyhteyden ohjaajan kanssa, että sähköinen versio Käsityövakasta laitetaan Virta-palveluun, jotta suunnittelu on helpompaa etukäteen. Paikalla olleiden päiväkotien edustajien kesken laadimme kiertoaikataulun kevääksi ja koko kevät tuli heti täyteen. Toiveena oli, että Käsityövakka olisi pidempään kuin viikon taloissa ja päädyimmekin siihen, että se saa olla kaksi viikkoa talossa, josta sitten siirtyy suoraan seuraavaan pisteeseen henkilökunnan tekemien sopimusten mukaan. Näin ollen Käsityövakka ei palaa välillä Varhaiskasvatuksen toimistolle, missä sen sijoituspaikka muuten olisi.

6.6 Palautekysely ja havainnointi ryhmässä

Palautekysely on laadittu Käsityövakkaa käyttäville kasvattajille ja sen täyttäminen on vapaaehtoista Käsityövakan lainajakson päätteeksi. Palautekyselyn tarkoituksena on saada itselle tietoa siitä, kuinka hyvin olen onnistunut laatimaan paketin sisällön varhaiskasvatuksen kohderyhmälle ja sen ohjaajille. Onko sisältö vastannut odotuksia, onko tekemistä ollut riittävästi, miten käsityötehtävät ovat toimineet eri lapsiryhmien kanssa. Lisäksi halusin tietoa ohjeistuksesta, onko se ollut riittävä, miten eri osa-alueet on ollut käytössä, olisiko tarvetta ollut joillekin muille ohjeille. Ja kaikista tärkeimpänä, kuinka kasvattajat ovat viihtyneet tämän toiminnallisen lasten perinne-käsityöpakettin parissa.

Palautekyselyn tein ensiksi paperisena versiona mukaan Käsityövakan ohjeistuskansioon, mutta sen lisäksi myös laminoin yhden version ja liitin mukaan oman sähköpostiosoitteen, koska paketti ei palaudu aina takaisin varhaiskasvatuksen toimistolle, jossa palaute voitaisiin poistaa. Tämän lisäksi myös sähköisessä versiossa on palautekysely, jonka voi palauttaa sähköpostiini. Mainitsen vielä lyhyessä saatekirjeessä, joka laitetaan Virta-palveluun, että pyytäisin palautetta käyttöjakson jälkeen sähköpostiini.

Kävin havainnoimassa käsityövakan käyttöä 3–4 -vuotiaiden ryhmässä, jossa käsiteltiin aihetta kirjonta-ompelu. Ryhmä oli jaettu kahteen osaan ja aihetta käsiteltiin pienryhmissä. Käsityövakasta oli valittu aihe etukäteen sekä tehty alustavat valmistelut käsityötehtävään. Lapset olivat innokkaasti mukana tutkimassa aiheeseen liittyviä esineitä ja sen lisäksi he esittivät paljon kysymyksiä. Kasvattaja kertoi Mauri Kunnaksen Koiramäen talossa kirjan avulla lapsille kehräämisestä sekä kudonnasta ja räätälin töistä. Lapset kertoivat kokemuksiaan kotona tehdyistä lankajutuista sekä äidin ja mummon kutomista villasukista.

Siirtyminen käsityötehtävään kävi neula/lanka/sormustin-kuvan avulla. Lapsille kerrottiin, että seuraavaksi kokeiltaisiin kirjoja langalla ja neulalla. Innokkaasti lapset lähtivät tekemään käsityötehtävää. Käsityötehtävää varten oli tehty valmiiksi kirjontakehykset, joihin oli liimattu tarlatan-kangasta. Sen lisäksi lapsilla oli käytössä helmiä, joita sai liittää työhön. Lapset oppivat nopeasti neulan laittamisen kankaan läpi ja takaisin ja intoa piti yllä helmet, joita sai lisäillä aina toisella puolella. Lapset tekivät työtä intensiivisesti keskittyen. Onnen ja ilon kommentteja oli ilmassa, kun onnistuttiin

pujottamaan helmiä neulaan. Lapset itse kertoivat, koska olivat valmiita ja sen jälkeen pääteltiin työt.

Palautetta ja havainnointia Käsityövakan käytöstä ei käsitellä tämän enempää tässä opinnäytetyössä, vaan se on itselleni kertyvää materiaalia mahdollisia tulevia suunnitelmia varten. Johtopäätökset ja pohdinta kappaleessa käsittelevän suullista palautetta kuin mahdollisista palautekyselyistä saatua palautetta.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Käsityöt ovat väistyneet tietoyhteiskunnan laajenemisen myötä päivittäisistä toimista perheiden keskuudessa. Näemme kuitenkin ympärillämme asioita, jotka polveutuvat käsitöistä tai ovat itsessään käsityötuotteita, joten käsityöt eivät ole jääneet unholaan. Käsitöiden nähdään kuuluvan enemmän vapaa-aikaan ja varhaiskasvatuksikäisten käsityö on muuttunutkin pääasiassa askarteluksi, joka kuitenkin pitää sisällään käsityölle ominaisia tapoja ja menetelmiä. Kulttuurikasvatuksellisesti käsityö sisältää kulttuuria säilyttäviä sekä uudistavia elementtejä, mikä ilmenee perinteisten materiaalien ja välineiden käyttönä sekä niiden sovelluksina tähän päivään. (Lehmusvuori 2012, 219, 229.; Yliverroksen ym. 2010, 106-107.)

Itse pidän tärkeänä sitä, että välitämme kulttuuriperintöömme varhaiskasvatuksen sisällöissä sekä tutustumme menetelmiin ja haastamme myös itsemme kasvattajina tehdessämme töitä lasten kanssa. Yliverroksen ym. (2010, 108) mukaan käsityöt liittyvät materiaaleihin, tekniikoihin sekä näihin liittyviin välineisiin, ilman näitä ei käsityön tekemistä ole. Lasten tulee saada kokea niin materiaalien tuntu kuin tunteita, joita käsityöt heissä herättävät. Käsityöprosessi on kokonaisvaltainen, jossa yhdistyvät niin toiminnallisuus kuin kokeminen itse. Lapsen persoonallisuuden monipuolinen kehittyminen ja identiteetin tukeminen ovat käsityön opetuksen perimmäinen tarkoitus.

Kun lähtee kehittämään jotain uutta ja monipuolista kokonaisuutta lapsille pitää huomioida monta eri asiaa sisällön suunnittelussa. Lapsi on kuitenkin vielä elämänpolun alussa, jolloin suuret kehitysaskleet vasta ottavat ensimmäisiä askelia, hienomotoriikka on haasteellista, ajatus ja kieli eivät ole välttämättä kehittyneet niin, että kaikkien ohjeiden ymmärtäminen tai tekniikoiden tekeminen on edes mahdollista. Lapsella on luontainen kyky oppia ja omaksua, seurata ja havainnoida sekä käyttää eri aistejaan toiminnissaan. Vuorovaikutus sekä mallioppiminen synnyttävät lapsessa oppimista. Ympärillä olevat oppimisympäristöt ruokkivat mielenkiintoa, jonka avulla voidaan myös välillisesti opettaa erilaisia oppimisen tapoja.

Tässä opinnäytetyössä kohderyhmänä oli sekä lapsi että kasvattaja. Käsityövakka perinnekäsityöpaketti varhaiskasvatukseen -tuotteen tarkoituksena oli tuottaa kulttuuriin sidottu käsityöpainotteinen oppimiskokonaisuus, jonka avulla voidaan tutustua perinnekäsitöihin ja niissä käytettyihin menetelmiin varhaiskasvatusikäisen lapsen tasolla. Taustalla oli myös ajatus siitä, että Käsityövakka on kokonaisuus, jonka avulla voidaan rakentaa lapsille toiminnallinen kokonaisuus eri käsityömenetelmäaiheista käsityötehtävineen kasvattajan johdolla.

Opinnäytetyöni prosessi oli kaksijakoinen ja piti sisälsi toiminnallisen tuotteen suunnittelu- ja valmisteluprosessin sekä sen dokumentoinnin. Opinnäytetyö on kokonaisuudessaan melko laaja ja tehdyt tunnit ovat ylittyneet moneen kertaan. Vilkkä ja Airaksinen (2003, 18) toteavat, että toimeksi annetut opinnäytetyöt työllistävät ja laajenevat suuremmiksi, kuin mitä opintoviikkomäärät edellyttävät. Pelkäsinkin tätä jo aluksi, mutta kun lähtee liikkeelle on vaikea lopettaa ja supistaa. Kun oikein innostuu ja työ vie mukanaan, on myös rajaaminen haasteellista. Toimeksiantajan mukana oleminen on antanut työlle tietyt laatukriteerit, jotka haluaa saavuttaa. Myös oma ammatillinen kehittyminen ovat olleet taustalla vaikuttamassa siihen, että työ on laajentunut ja syventynyt tähän muotoon.

Itse Käsityövakka sisältöineen oli suuritöinen, koska sen suunnittelu vaati paljon selvittelytyötä niin teorian ja toiminnan kannalta kuin käsityötehtävienkin näkökulmasta. Tutustuin kirjallisuuteen, internetin erilaisiin käsityölinkkeihin sekä Pinterestin maailmaan. Aihealueet muodostuivat melko helposti ja sisällötkin niihin, mutta fyysinen kokoaminen ja tehtävien kirjalliseen muotoon saattaminen, mallit sekä koko Käsityövakan kokoaminen oheistuotteineen oli aikaa vievä prosessi. Kokonaisuuteen olen kuitenkin tyytyväinen ja sain sisällytettyä siihen sen, mitä olin ajatellutkin. Saamani palautteen ja havainnoinninkin perusteella myös käyttäjät ovat olleet kokonaisuuteen ja sen sisältöihin tyytyväisiä.

Dokumentoinnin ja ajatusten siirtäminen kirjalliseen muotoon tähän opinnäytetyöhön on ollut oma prosessinsa. Olen käyttänyt kirjallisuutta monipuolisesti tietoperustasta niin kulttuurista, käsitöistä, varhaiskasvatusikäisen lapsen kehityksestä, käsityökasvatuksesta, varhaiskasvatussuunnitelman perusteista kuin kulttuurikasvatuksesta. Tietoperustasta oleellisten asioiden löytäminen siten, että ne ovat Käsityövakan sisällön kannalta perusteltuja ja perustelevat valintoja, on ollut haasteellista, mutta kuitenkin opettavaista.

Opinnäytetyöni tavoite täyttyi ja sain vastaukset tutkimuskysymyksiini, joiden avulla pyrin rakentamaan kiertävän lasten kulttuuripaketin perinnekäsitöistä. Päätutkimuskysymykseni oli, että millainen on varhaiskasvatusikäiselle suunnattu kiertävä perinnekäsityöpaketti, jotta se palvelee ikäryhmää sekä kasvattajaa niin käsityöperinteen esittelyssä ja käsityötehtävissä. Tämän kysymyksen vastaus on valmis Käsityövakka, joka on kasattu apuky-

symysten pohjalta monipuoliseksi ja kokonaisvaltaiseksi perinnekäsityöpakettiksi. Käyttäjää voi sen avulla rakentaa erilaisia tuokioita lasten kanssa pidettäviin opetukselliseen ja käsityötaidollisiin toimintoihin.

Ensimmäinen alakysymys, mitkä perinnekäsityön sisältöalueet soveltuvat varhaiskasvatuksessa toteutettavaan käsityöilmaisuuun. Nämä sisältöalueet valikoituivat sen mukaan, että oli mahdollista huomioida kovat ja pehmeät materiaalit. Sisältöalueiden halusin olevan myös yleisesti käytettyjä ennen vanhaan sekä käsityötehtäviin materiaalien helposti saavutettavissa.

Toinen alakysymys, mitä tulee huomioida käsityötehtävissä, jotta ne on sovellettavissa 1–6 -vuotiaiden lasten kehitystasolle. Tätä kysymystä varten käytin omaa ammattitaitoani ja kokemustani lasten kanssa työskentelyssä. Kokemukseni pohjalta minulla oli käsitys siitä, että miten käsityötehtävät piti suunnitella ja mitkä ovat mahdollisuudet toteuttaa tehtäviä sekä ikätasoa vastaavat taidot lapsilla. Tämän vuoksi tehtäviä on Käsityövakassa vähintään kahdella eri tasolla ja lisäksi on vinkkejä tarjolla helpottamaan työskentelyä.

Kolmas alakysymys, miten toteutetaan kokemuksellinen ja innostava toiminnallinen tuokio perinnekäsityöpaketin materiaaleilla. Käsityövakasta löytyy monenlaisia materiaaleja ja rekvisiitta, joiden avulla kasvattaja voi rakentaa omalle ryhmälle sopivimman tuokion. Esineistö ja kuvakortit herättävät visuaalisia aisteja ja kirjallisuuden kautta voidaan tutustua tarkemmin arjen askareisiin ennen vanhaan. Havaintojeni perusteella tämä kokemuksellisuus ja innostavuus syntyy parhaiten vuorovaikutuksessa lasten kanssa.

Taustalla ollut Suomi 100 -teema jäi ehkä hieman löyhästi liitettäväksi sanallisesti teemaan, mutta aikakaudet näkyvät kuvissa sekä materiaalisissa, mitä on tuotettu pakettiin. Käsityövakan käyttäjästä on pitkälti kiinni se, miten eri toiminnot ja valitut käsityömenetelmät sekä niihin liittyvät materiaalit käyttäytyvät milläkin toimintatuokiolla. Kasvattaja luo tuokion tilan ja kokemuksellisen elämyksen, johon ei määräänsä enempää voi ulkopuolelta vaikuttaa. Seuraamani hetken mukaan liian tarkasti määritelty tuokio ei olisi onnistunut, koska lasten osallisuus ja vuorovaikutus johtavat keskustelua heidän mielenkiintonsa suuntaan. Tämän vuoksi myös löyhästi suunniteltu, vapaa tarinallisuus asiassa on kasvattajalle helpompi toteuttaa. Rekvisiitta jo itsessään auttaa aloittamaan vuorovaikutuksellisen tilanteen.

Ammatillisesti olen mielestäni kehittynyt niin ajattelutavoissani sekä erilaisten ryhmien ohjaamisessa, mutta myös käsityömenetelmien ilmaisussa ja niiden työstämisessä tämän koulutuksen aikana. Näiden opintojen myötä koen olevani vahvempi kasvattaja, joka ottaa huomioon lapsen yksilöllisen persoonallisuuden ja identiteetin kehityksen. Annan paremmin tilaa lapsen luovuudelle ja korostan tekemistä sekä itsensä kehittämistä ja uusien asioiden oppimista. Ohjaustoiminnalle tämä oppinäytetyö antaa

mahdollisuuden tuoda alamme osaamista esille sekä sen monipuolisuutta. Tätäkin työtä voi soveltaa myös monen muun ryhmän käyttöön hieman erilaisin tehtävin.

Tulevaisuuden suunnitelmissa tämä Käsityövakka jatkaa toimintaansa Ylöjärven varhaiskasvatuksessa, missä sitä on varattu pitkälle ensi syksyyn. Arvostan sitä, että tämä opinnäytetyö otettiin niin hyvin vastaan varhaiskasvatuksessa ja kiiteltiin sitä, että tällaiselle on tilausta. Pienet vinkit sekä jo hieman valmiiksi ajateltu kokonaisuus varmasti helpottavat monen kasvattajan arkista toimintaa päivähoidon maailmassa. Käyttäjiltä saadun palautteen kautta sain tietoa lisää siitä, mitä kasvattaja voisi haluta lisää tämän kaltaiselta tuotteelta tai mikä muu aihealue palvelisi päiväkotimaailmassa niin kasvattajaa kuin lastakin uuteen tai perinteiseen asiaan tutustumisessa.

Kaikesta tästä prosessista jäi hyvä mieli. Koen tehneeni kaiken ja vähän enemmänkin päästäkseni tähän lopputulokseen. Opinnäytetyössäni pääsi luomaan jotain uutta varhaiskasvatukseen ja olin siitä innoissani. Opinnäytetyön aihe oli erittäin lähellä sitä, mitä tai miten halusin päättää nämä opintoni. Matkan varrella oli monenmoista erilaista ajatusta siitä, mihin tämä koulutus johtaisi. Tällä erää näyttää siltä, että olen päässyt maaliin ja tiedän tai luulen tietäväni, että haluan tehdä asioita lasten parissa, mutta miten, se on vielä epäselvää. Haluan kuitenkin olla vahvasti mukana kulttuurin ja perinteiden välittämisessä sekä käsityötaitojen säilyttämisessä sekä tiedonvälittämisessä käsityön monista mahdollisuuksista.

LÄHTEET

- Anttolan seutu (n.d.). Miesten työt. Haettu osoitteesta 21.4.2017.
http://www.anttolanseutu.fi/naisten_lasten_ja_miesten_tyot_1900-luvulla
- Haveri, M. (2016). *Pehmeä taide*. Helsinki: Maahenki Oy.
- Helo, M. (2004). Kainuun kiertävät naiskotiteollisuuskoulut. Teoksessa T. Kupiainen (toim.) *Käsillä tehty*. Helsinki: Edita Prima Oy, 83–89.
- Heikkinen, K. (2004). Käsillä tekemisen merkitykset. Teoksessa T. Kupiainen (toim.) *Käsillä tehty*. Helsinki: Edita, 73–81.
- Kalliala, M. & Tahkokallio, L. (2001.). Yhteinen leikki. Teoksessa S. Karppinen, A. Puurula & I. Ruokonen. *Taiteen ja leikin lumous*. Helsinki: Oy Finnlectura Ab, 33–61.
- Kalliomäki, A. (2014). *Tarinallistaminen. Palvelukokemuksen punainen lanka*. Talentum Media Oy ja Anne Kalliomäki.
- Karppinen, S. & Salovalta, H. (2000). Kädentaidot - taaperoiden tilkut, puupalikat, romut ja aarteet. Teoksessa S. Karppinen, A. Puurula & I. Ruokonen *Elämysten alkupoluilla. Lähtökohtia alle 3-vuotiaiden taidekasvatukseen*. Helsinki: Oy Finnlectura Ab, 54–63.
- Karppinen, S. (2001). Kädentaidot – väline itsen ja ympäristön hahmottamiseen. Teoksessa S. Karppinen, A. Puurula & I. Ruokonen. *Taiteen ja leikin lumous*. Helsinki: Oy Finnlectura Ab, 106–119.
- Kautovaara, P. (2002). Kättentöitä. Kunnianosoitus kädentaidoille ja menneiden sukupolvien työlle. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Keski-Suomen Museo (n.d.). Päivä eilisessä -työpajat. Haettu osoitteesta 18.4.2017.
<http://www3.jkl.fi/ksmuseo/paivaeilisessa/paja/pajat.html>
- Kulttuurikasvatussuunnitelma (n.d.). Haettu 22.4.2017
<http://www.lastenkulttuuri.fi/kulttuurikasvatussuunnitelma/>
- Kulttuurikude (n.d.) Kulttuurikude - kulttuurikasvatussuunnitelma. Ylöjärven kaupunki. Haettu osoitteesta 11.4.2017.
<http://www.ylojarvi.fi/vapaa-aika/kulttuuri/kulttuurikude/>
- Kunnas, M. (2001). *Koiramäki*. 7.painos. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Lehmusvuori, S. (2012). Käsiyötarinat lasten käsityön tulkkeina. Teoksessa P. Atjonen (toim.) *Oppiminen arjessa –kasvatus tulevaisuuteen. Joensuun vuoden 2011 kasvatustieteen päivien parhaat esitelmät artikkeleina*. Jyväskylä: FERA Suomen kasvatustieteellinen seura ry, 219–232.

Luutonen, M. (2014). Tekemisen taito - käsityön kulttuuriperintö. Teoksessa T. Steel, A. Turunen, S. Lillbroända-Annala & M. Santikko (toim.) *Muuttuva kulttuuriperintö. Det föränderliga kulturarvet*. Helsinki: Ethnos ry, 94–119.

Mll (n.d.). 4–5 -vuotias. Haettu osoitteesta 17.4.2017.

http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ ja_ kehitys/4_5-vuotias/

Mll (n.d.). 5-6 -vuotias. Haettu osoitteesta 17.4.2017.

http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ ja_ kehitys/5_6-vuotias/

Mäki-Tuominen, J. & Aalto, P. (2010). Käsiyöllinen luova toiminta lapsen kokonaisvaltaisen kasvun tukena. Teoksessa R. Kohonen, M-L Rönkkö & J. Aerila (toim.) *Pienet Oppimassa. Kasvatuksellisia näkökulmia varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen*. Rauma: Opettajankoulutuslaitos, 111–122.

Ranta, S.-L. (2012). *Naisten työt. Pitkiä päiviä, arkisia askareita*. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Rantanen, M. (2016). *Tunnelmamamotoilu*. Helsinki: Talentum Pro.

Rusanen, S., Kuusela M., Rintakorpi, K. & Torkki, K. (2014). *Musta tuntuu punaselta. Kuvataiteellinen toiminta varhaisiässä*. Helsinki: Lasten keskus ja kirjapaja Oy.

Rönkkö, M.-L., Heino-Fihlman M. & Aerila J.-A. (2010). Miten tarjota muistoja menneestä? Kulttuurikasvatusta kuvataiteen ja käsityön keinoin. Teoksessa R. Kohonen, M.-L. Rönkkö & J.A. Aerila (toim.) *Pienet Oppimassa. Kasvatuksellisia näkökulmia varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen*. Rauma: Opettajankoulutuslaitos, 123–134.

Simpanen, M.-R. (n.d.). Käsiyönopetus suomalaisissa kouluissa 1800-luvulta nykypäiviin. Haettu osoitteesta 25.11.2016.

<http://www.craftmuseum.fi/kassaatko/simpanen.pdf>

Sinkkonen, J. (2001). Leikin maailmasta keskilapsuutta kohti – lapsen kehitys neljänneltä seitsemännelle ikävuodelle. Teoksessa S. Karppinen, A. Puurula & I. Ruokonen (toim.) *Taiteen ja leikin lumous*. Helsinki. Oy Finnlectura Ab, 23–32.

Suomi 100 (n.d.). Haettu 9.4.2017

<http://suomifinland100.fi/info/>

Tuulaniemi, J. (2011). *Palvelumuotoilu*. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino.

Varhaiskasvatus (n.d.). Opetushallitus. Haettu osoitteesta 11.4.2017.

http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/varhaiskasvatus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (n.d.). Haettu 12.4.2017

http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkin-tojen_perusteet/varhaiskasvatus/perusteet

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 (n.d.). Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2016:17. Haettu osoitteesta 11.4.2017.

http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

Vilka, H. & Airaksinen, T. (2003). *Toiminnallinen opinnäytetyö*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Yliverronen, V., Rönkkö, M.-L. & Korhonen, R. (2010). Käsiyö kuuluu varhaiskasvatukseen. Teoksessa R. Kohonen, M.-L. Rönkkö & J.-A. Aeriala (toim.) *Pienet Oppimassa. Kasvatuksellisia näkökulmia varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen*. Rauma: Opettajankoulutuslaitos, 99–110.

Ylöjärven varhaiskasvatussuunnitelma 2017 (n.d.). Ylöjärven kaupunki. Haettu 29.4.2017.

https://ylojarvi-fi.aldone.fi/site/assets/files/5789/yl_j_rven_varhaiskasvatussuunnitelma_2017.pdf